

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УКРАЇНИ
«КИЇВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ
імені ІГОРЯ СІКОРСЬКОГО»
Факультет соціології і права
Кафедра соціології**

«До захисту допущено»

Завідувач кафедри

_____ Максим ЄНІН

«__» _____ 20__ р.

**Кваліфікаційна робота
на здобуття ступеня бакалавра
за освітньо-професійною програмою «Врегулювання конфліктів та
медіація»
спеціальності 054 «Соціологія»
на тему: «Вплив феміністичних ідей на сучасну українську молодь»**

Виконала:

студентка IV курсу, групи СЛ-21

Пашун Марія Юріївна _____

Керівник:

кандидат філософських наук, доцент,

доцент кафедри соціології

Коломієць Тетяна Володимирівна _____

Рецензент:

доктор історичних наук, професор,

професор кафедри історії

Хитровська Юлія Валентинівна _____

Засвідчую, що у цій дипломній роботі
немає запозичень з праць інших авторів
без відповідних посилань.

Студент (-ка) _____

Київ – 2026 року

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УКРАЇНИ
«КИЇВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ
імені ІГОРЯ СІКОРСЬКОГО»
Факультет соціології та права
Кафедра соціології**

Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський)

Спеціальність 054 – «Соціологія»

Освітньо-професійна програма «Врегулювання конфліктів та медіація»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

_____ Максим ЄНІН

«___» _____ 20__ р.

ЗАВДАННЯ

на кваліфікаційну роботу студенту/ці

Пашун Марії Юріївни

1. Тема роботи «Вплив феміністичних ідей на сучасну українську молодь», керівник роботи Коломієць Тетяна Володимирівна, кандидат філософських наук, доцент, затверджені наказом по університету від «27» травня 2026 р. №1935-с.
2. Термін подання студентом роботи: 10 червня 2026.
3. Об'єктом дослідження є сучасна українська молодь як соціальна група. Предметом дослідження виступає вплив феміністичних ідей на ціннісні орієнтації, соціальні установки та поведінкові практики молоді.
4. Зміст роботи
ВСТУП

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ФЕМІНІСТИЧНИХ ІДЕЙ

1.1. Поняття фемінізму та основні етапи його розвитку

1.2. Основні напрями феміністичної думки

1.3. Гендерна рівність і трансформація соціальних ролей у сучасному світі

Висновки до розділу 1

РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ СПРИЙНЯТТЯ ФЕМІНІСТИЧНИХ ІДЕЙ СУЧАСНОЮ УКРАЇНСЬКОЮ МОЛОДДЮ

2.1. Молодь як соціальна група: підходи до аналізу та особливості соціалізації

2.2. Особливості сприйняття феміністичних ідей молоддю: цінності, установки та фактори впливу

2.3. Молодіжна активність і суб'єктність у феміністичних ініціативах та рухах в Україні

Висновки до розділу 2

РОЗДІЛ 3. СОЦІОЛОГІЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ ФЕМІНІСТИЧНИХ ІДЕЙ НА СУЧАСНУ УКРАЇНСЬКУ МОЛОДЬ

3.1. Програма соціологічного дослідження впливу феміністичних ідей на молодь

3.2. Аналіз результатів соціологічного дослідження та їх інтерпретація

Висновки до розділу 3

ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

5. Перелік ілюстративного матеріалу: презентація яка включає 11 слайдів

6. Дата видачі завдання: 18 травня 2026 р.

Календарний план

№ з/п	Назва етапів виконання кваліфікаційної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1	Визначення напрямку дослідження	Вересень 2025 р	
2	Формування джерельної бази дослідження	Жовтень-листопад 2025 р.	
3	Складання розгорнутого плану	Грудень 2025 р.	
4	Написання вступу до роботи (визначення об'єкту, предмету, мети та завдань)	Січень 2026	
5	Підготовка і написання I розділу кваліфікаційної роботи (ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ФЕМІНІСТИЧНИХ ІДЕЙ)	Лютий-березень 2026	
6	Написання II розділу кваліфікаційної роботи (ОСОБЛИВОСТІ СПРИЙНЯТТЯ ФЕМІНІСТИЧНИХ ІДЕЙ СУЧАСНОЮ УКРАЇНСЬКОЮ МОЛОДДЮ)	Березень-квітень 2026	
7	Написання III розділу кваліфікаційної роботи (СОЦІОЛОГІЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ ФЕМІНІСТИЧНИХ ІДЕЙ НА СУЧАСНУ УКРАЇНСЬКУ МОЛОДЬ)	Квітень-травень 2026	
8	Написання висновків, анотації, оформлення джерельної бази	Травень 2026	
9	Передача кваліфікаційної роботи на кафедру	10 червня 2026	

Студент/ка

Марія ПАШУН

Керівник роботи

Тетяна КОЛОМІЄЦЬ

АНОТАЦІЯ

Кваліфікаційна робота присвячена дослідженню впливу феміністичних ідей на сучасну українську молодь. Актуальність теми зумовлена активними соціокультурними трансформаціями, що відбуваються в українському суспільстві під впливом процесів глобалізації, цифровізації, демократизації та переосмислення традиційних гендерних ролей. У сучасних умовах феміністичні ідеї стають важливим чинником формування ціннісних орієнтацій, соціальних установок та поведінкових практик молодого покоління, що обумовлює необхідність їх комплексного соціологічного аналізу.

Метою роботи є комплексний аналіз впливу феміністичних ідей на сучасну українську молодь, визначення особливостей їх сприйняття та з'ясування ролі феміністичного дискурсу у формуванні ціннісних орієнтацій, соціальних установок і моделей поведінки молоді. Об'єктом дослідження виступає сучасна українська молодь як соціальна група, а предметом – вплив феміністичних ідей на її ціннісні орієнтації, соціальні установки та поведінкові практики.

У роботі проаналізовано теоретичні засади фемінізму, охарактеризовано основні етапи його розвитку та провідні напрями феміністичної думки. Особливу увагу приділено проблемам гендерної рівності, трансформації соціальних ролей жінок і чоловіків у сучасному суспільстві, а також особливостям формування гендерних установок молоді. Розглянуто молодь як специфічну соціальну групу, досліджено чинники соціалізації, особливості сприйняття феміністичних ідей, форми молодіжної активності та участі у феміністичних ініціативах в Україні.

Емпірична частина дослідження ґрунтується на результатах авторського соціологічного опитування. Отримані дані свідчать, що більшість молодих людей знайомі з основними ідеями фемінізму та загалом позитивно ставляться

до принципів гендерної рівності. Водночас у молодіжному середовищі зберігаються окремі традиційні гендерні стереотипи, що свідчить про суперечливий характер сучасних соціокультурних трансформацій. Встановлено, що важливими чинниками формування ставлення молоді до феміністичних ідей є рівень освіти, соціальне оточення, особистий досвід та вплив цифрового середовища. Дослідження також показало, що найбільш поширеними формами залучення молоді до гендерної проблематики є онлайн-активність, участь в інформаційних кампаніях та освітніх заходах.

Практичне значення роботи полягає у можливості використання її результатів у процесі розроблення молодіжної та гендерної політики, створення освітніх програм, діяльності громадських організацій, а також підготовки навчально-методичних матеріалів із соціології, гендерних студій та молодіжної роботи.

Ключові слова: фемінізм, гендерна рівність, соціалізація, ціннісні орієнтації, соціальні установки, гендерні стереотипи, соціологічне дослідження, українська молодь.

ABSTRACT

The qualification thesis is devoted to the study of the influence of feminist ideas on contemporary Ukrainian youth. The relevance of the topic is determined by the active socio-cultural transformations taking place in Ukrainian society under the influence of globalization, digitalization, democratization, and the rethinking of traditional gender roles. In modern conditions, feminist ideas have become an important factor in shaping the values, social attitudes, and behavioral practices of the younger generation, which necessitates their comprehensive sociological analysis.

The aim of the study is to provide a comprehensive analysis of the influence of feminist ideas on contemporary Ukrainian youth, to identify the specific features of their perception, and to clarify the role of feminist discourse in shaping young people's value orientations, social attitudes, and behavioral patterns. The object of the study is contemporary Ukrainian youth as a social group, while the subject of the study is the influence of feminist ideas on the value orientations, social attitudes, and behavioral practices of young people.

The thesis analyzes the theoretical foundations of feminism, outlines the main stages of its development, and characterizes the leading trends of feminist thought. Particular attention is paid to the issues of gender equality, the transformation of women's and men's social roles in contemporary society, and the peculiarities of the formation of young people's gender attitudes. Youth are considered as a specific social group; the study examines the factors of socialization, the perception of feminist ideas, and the forms of youth activity and participation in feminist initiatives in Ukraine.

The empirical part of the research is based on the results of the author's sociological survey. The findings indicate that the majority of young people are familiar with the basic ideas of feminism and generally have a positive attitude toward the principles of gender equality. At the same time, certain traditional gender stereotypes remain present among young people, reflecting the contradictory nature

of contemporary socio-cultural transformations. The study reveals that education level, social environment, personal experience, and the influence of the digital environment are important factors shaping young people's attitudes toward feminist ideas. The research also demonstrates that the most common forms of youth engagement with gender-related issues are online activity, participation in information campaigns, and educational events.

The practical significance of the thesis lies in the possibility of applying its findings to the development of youth and gender policies, educational programs, the activities of non-governmental organizations, and the preparation of educational and methodological materials in sociology, gender studies, and youth work.

Keywords: feminism, gender equality, socialization, value orientations, social attitudes, gender stereotypes, sociological research, Ukrainian youth.

Зміст

ВСТУП	10
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ФЕМІНІСТИЧНИХ ІДЕЙ	13
1.1. Поняття фемінізму та основні етапи його розвитку	13
1.2. Основні напрями феміністичної думки.....	18
1.3. Гендерна рівність і трансформація соціальних ролей у сучасному світі.....	24
Висновки до розділу 1	29
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ СПРИЙНЯТТЯ ФЕМІНІСТИЧНИХ ІДЕЙ СУЧАСНОЮ УКРАЇНСЬКОЮ МОЛОДДЮ	31
2.1. Молодь як соціальна група: підходи до аналізу та особливості соціалізації	31
2.2. Особливості сприйняття феміністичних ідей молоддю: цінності, установки та фактори впливу	36
2.3. Молодіжна активність і суб'єктність у феміністичних ініціативах та рухах в Україні	40
Висновки до розділу 2	44
РОЗДІЛ 3. СОЦІОЛОГІЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ ФЕМІНІСТИЧНИХ ІДЕЙ НА СУЧАСНУ УКРАЇНСЬКУ МОЛОДЬ	46
3.1. Програма соціологічного дослідження впливу феміністичних ідей на молодь	46
3.2. Аналіз результатів соціологічного дослідження та їх інтерпретація	50
Висновки до розділу 3	53
ВИСНОВКИ	54
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	58

ВСТУП

Актуальність теми дослідження зумовлена глибокими соціокультурними трансформаціями, що відбуваються у сучасному суспільстві, зокрема у сфері гендерних відносин, переосмислення соціальних ролей та зміни ціннісних орієнтацій молодого покоління. Фемінізм виступає не лише як суспільно-політичний рух, спрямований на забезпечення рівності прав і можливостей, але й як важливий теоретичний інструмент аналізу соціальної нерівності, дискримінаційних практик та механізмів формування гендерних стереотипів. Особливої актуальності набуває дослідження впливу феміністичних ідей на молодь, оскільки саме молоде покоління є найбільш чутливим до суспільних змін та водночас виступає активним суб'єктом формування нових соціальних і культурних моделей.

Сучасна українська молодь формується в умовах глобалізації, цифровізації, активного розвитку інформаційного простору та трансформації соціальних інститутів. Соціальні мережі, медіаплатформи й цифрові комунікації значною мірою впливають на формування світоглядних установок, уявлень про гендерну рівність, права людини та соціальну справедливість. У таких умовах феміністичні ідеї стають важливим елементом молодіжного дискурсу, впливаючи на формування цінностей, поведінкових моделей і громадянської активності. Однак сприйняття фемінізму в молодіжному середовищі залишається неоднозначним: поряд із підтримкою принципів рівності та свободи вибору зберігаються традиційні гендерні установки, стереотипи та упередження. Це зумовлює необхідність комплексного соціологічного аналізу впливу феміністичних ідей на сучасну молодь.

Актуальність дослідження також посилюється сучасними суспільними викликами в Україні, пов'язаними з процесами європейської інтеграції, реформуванням державної гендерної політики, посиленням ролі громадянського суспільства та впливом воєнних і кризових процесів на

соціальну структуру суспільства. Гендерна рівність дедалі більше розглядається як важлива складова демократичного розвитку держави та показник рівня соціальної модернізації. У цьому контексті молодь є ключовою соціальною групою, від ціннісних орієнтацій якої залежатимуть майбутні тенденції суспільного розвитку.

Метою дослідження є комплексний аналіз впливу феміністичних ідей на сучасну українську молодь, визначення особливостей їх сприйняття, а також з'ясування впливу феміністичного дискурсу на формування ціннісних орієнтацій, соціальних установок і моделей поведінки молодого покоління.

Для досягнення поставленої мети визначено такі **завдання**:

- проаналізувати теоретичні засади фемінізму та основні етапи його розвитку;
- охарактеризувати основні напрями феміністичної думки;
- розкрити сутність гендерної рівності та трансформації соціальних ролей у сучасному суспільстві;
- визначити особливості молоді як соціальної групи та процеси її соціалізації;
- дослідити ціннісні орієнтації та установки молоді щодо феміністичних ідей;
- проаналізувати молодіжну активність у феміністичних ініціативах та рухах;
- розробити програму соціологічного дослідження та здійснити інтерпретацію його результатів.

Об'єктом дослідження є сучасна українська молодь як соціальна група. **Предметом дослідження** виступає вплив феміністичних ідей на ціннісні орієнтації, соціальні установки та поведінкові практики молоді.

Методи дослідження визначені метою та завданнями роботи. У процесі дослідження використано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів, зокрема:

- метод аналізу та синтезу – для опрацювання наукової літератури й узагальнення теоретичних підходів до розуміння фемінізму та молодіжної проблематики;

- порівняльний метод – для аналізу різних напрямів феміністичної думки та особливостей гендерної політики;

- системний підхід – для комплексного дослідження молоді як соціальної групи;

- соціологічні методи збору та аналізу емпіричних даних;

- метод узагальнення та інтерпретації результатів дослідження.

Теоретична цінність роботи полягає у поглибленні наукового розуміння впливу феміністичних ідей на сучасну молодь, розширенні досліджень у сфері гендерної соціології, соціології молоді та культурних трансформацій. Робота систематизує сучасні теоретичні підходи до аналізу гендерної рівності, соціалізації молоді та трансформації соціальних ролей.

Практична цінність дослідження полягає у можливості використання його результатів у розробці освітніх програм, молодіжної та гендерної політики, діяльності громадських організацій, а також у підготовці навчально-методичних матеріалів із соціології, гендерних студій та молодіжної політики. Отримані результати можуть бути корисними для фахівців у сфері освіти, соціальної роботи, молодіжної політики та громадського сектору.

Структура роботи зумовлена метою та завданнями дослідження. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел. У першому розділі розглянуто теоретичні засади дослідження феміністичних ідей, основні напрями феміністичної думки та проблематику гендерної рівності. Другий розділ присвячений аналізу молоді як соціальної групи, особливостям сприйняття феміністичних ідей молоддю та молодіжній активності у феміністичних ініціативах. У третьому розділі представлено програму соціологічного дослідження, аналіз та інтерпретацію його результатів. Загальний обсяг роботи становить 63 сторінки.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ФЕМІНІСТИЧНИХ ІДЕЙ

1.1. Поняття фемінізму та основні етапи його розвитку

Фемінізм як соціально-політичне явище не є однорідною теоретичною системою, а радше складним історично змінним дискурсом, який формується під впливом різних соціальних умов. Його розвиток пов'язаний не лише з боротьбою за юридичну рівність, але й із поступовим переосмисленням самих основ соціального порядку, зокрема категорій влади, суб'єктності та культурної нормальності.

У науковій традиції фемінізм визначається як багатовимірне явище, що поєднує політичний рух і теоретичний інструментарій аналізу соціальної нерівності. Водночас важливо зазначити, що це поняття не має єдиного сталого змісту, оскільки змінювалося разом із трансформаціями суспільства та наукового дискурсу.

У різних дослідницьких підходах фемінізм інтерпретується по-різному: як боротьба за юридичні права, як критика патріархальних структур або як ширша теорія соціальної нерівності, що охоплює гендер, клас, расу та інші категоріями (Crenshaw, 1991; Walby, 1990). В українських дослідженнях підкреслюється, що фемінізм не слід зводити до запозиченої західної моделі, адже він формується в межах локального історичного та культурного контексту (Марценюк, 2015).

Термін «фемінізм» походить від латинського слова *fēmina* («жінка»). Його вперше використали у XIX столітті у Франції (Offen, 2000). Фемінізм – це не лише набір теоретичних міркувань, але й активна суспільна практика, що включає організацію, мобілізацію та боротьбу за зміни у законодавстві та культурних наративах. У західній науковій традиції фемінізм найчастіше визначається як система ідей і дій, спрямованих на викриття та усунення

дискримінаційних структур патріархального суспільства (Tong, 2013). У цьому контексті феміністична теорія зосереджується не лише на формальних правах, а й на аналізі механізмів влади, культурних норм і соціальних інститутів, які відтворюють нерівність (Walby, 1990).

Важливим для розуміння фемінізму є підхід, згідно з яким гендерна нерівність має не випадковий характер, а системну природу. С. Волбі (Walby, 1990) наголошує, що патріархат функціонує як комплексна структура, яка проявляється в організації праці, сімейних відносинах, політиці, культурі та системі насильства. Таким чином, фемінізм виходить за межі боротьби за окремі права, формуючи ширшу критику соціальних і культурних порядків. У межах гуманітарних наук фемінізм також виступає методологічним інструментом аналізу історичних процесів, літератури, соціальної стратифікації, символічних систем і політичної репрезентації.

У сучасній українській науці фемінізм активно осмислюється як частина розвитку гендерних студій та як інструмент аналізу соціальних трансформацій. Дослідниця Тамара Марценюк підкреслює, що фемінізм в Україні не є лише запозиченою західною ідеологією, а формується у взаємодії з локальними соціокультурними реаліями, пострадянським спадком та сучасними політичними подіями (Martsenyuk, 2015). Таким чином, гендерна рівність в Україні супроводжується суперечливим поєднанням модерних і традиційних установок, що впливає на сприйняття феміністичних ідей у суспільстві (Марценюк, 2017).

Історичний розвиток фемінізму умовно поділяють на кілька хвиль, кожна з яких відображає соціальні контексти та проблематику свого часу. Етапи розвитку представлено в таблиці 1.

Таблиця 1.1. Основні етапи (хвилі) розвитку фемінізму

Хвиля фемінізму	Хронологічні межі	Основні вимоги / проблематика	Ключові ідеї та характеристики	Представницькі напрями / акценти
Перша хвиля	кінець XVIII – початок XX ст.	виборчі права, юридична рівність, освіта, право власності	формування суфражизму; боротьба за правовий статус жінки як громадянки; акцент на законодавчих змінах	ліберальний фемінізм, суфражизм
Друга хвиля	1960–1980-ті рр.	дискримінація у праці, рівна оплата, сексуальність, репродуктивні права, домашнє насильство	критика патріархату як системи; розвиток феміністичної теорії; політизація приватної сфери (“особисте є політичним”)	радикальний, соціалістичний та ліберальний фемінізм
Третя хвиля	1990-ті-початок XXI ст.	множинність жіночих ідентичностей, права меншин, критика універсального образу «жінки»	розвиток інтерсекційності; врахування раси, класу, сексуальності; критика домінування досвіду білих жінок середнього класу	інтерсекційний, постколоніальний, постмодерністський фемінізм
Четверта хвиля	2010-ті дотепер	протидія сексуальним домаганням, гендерному насильству, дискримінації		

Джерело: Freedman, 2002; Tong, 2013; Offen, 2000; DuBois, 1998; Crawford, 2001

Перша хвиля (кінець XVIII – початок XX ст.) була пов’язана насамперед із боротьбою за юридичну рівність. Основні вимоги стосувалися виборчих прав, доступу до освіти та права власності. У цей період фемінізм формувався в межах ідей Просвітництва та концепції громадянських прав. Як зазначає Е. Дюбуа, суфражистський рух став ключовим проявом цього етапу, оскільки політичне представництво розглядалося як символ повного включення жінок у публічну сферу (DuBois, 1998).

В українському випадку перша хвиля мала дещо інший характер. Вона поєднувала жіночий рух із національним відродженням і культурно-просвітницькою діяльністю. Як підкреслює А. Грицак, жіночі організації того часу часто діяли в межах ширшого національного проєкту (Hrycak, 2006). Це дозволяє говорити про специфічну траєкторію розвитку феміністичних ідей в Україні. Модернізаційні процеси кінця XIX – початку XX століття сприяли суттєвим змінам у становищі українських жінок, зокрема розширенню їхньої участі у суспільному та економічному житті, що стало передумовою формування нових гендерних ролей і розвитку феміністичних ідей (Кісь, 2017).

Друга хвиля (1960–1980-ті роки) суттєво розширила розуміння гендерної нерівності. Якщо раніше акцент робився на формальних правах, то тепер увага зміщується до повсякденних практик, сімейних відносин і ринку праці. Саме в цей період утверджується ідея, що «особисте є політичним», тобто приватна сфера також є простором відтворення влади (Freedman, 2002).

С. Волбі (Walby, 1990) у цьому контексті розглядає патріархат як багаторівневу систему, яка пронизує як економічні, так і культурні інститути. Це дозволило перейти від опису окремих проявів дискримінації до аналізу її системного характеру.

Третя хвиля (1990-ті – початок XXI ст.) виникла як критична реакція на надмірну узагальненість попередніх підходів. Її центральною ідеєю стала інтерсекційність, запропонована К. Креншоу. Дослідниця довела, що досвід дискримінації не є універсальним і формується на перетині різних соціальних

категорій – статі, раси, класу, етнічності (Crenshaw, 1991). Це стало важливим зрушенням у феміністичній теорії, оскільки дозволило враховувати різноманітність жіночого досвіду.

У сучасному українському гуманітарному дискурсі підходи третьої хвилі активно використовуються для аналізу культури та літератури. Зокрема, Т. Гундорова у своїх дослідженнях показує, що жіноча суб'єктність у літературі формується через боротьбу за символічне визнання (Hundorova, 2012). Це дозволяє розглядати фемінізм не лише як політичний рух, а й як інструмент культурної критики.

Четверта хвиля (з 2010-х років) пов'язана насамперед із цифровими технологіями та новими формами активізму. Соціальні мережі стали важливим інструментом публічного обговорення проблем насильства, домагань і дискримінації. Як зазначає Munro (2013), сучасний фемінізм набуває мережевого характеру, що дозволяє швидко поширювати інформацію та мобілізувати суспільство.

Український фемінізм активізується в умовах суспільно-політичних змін. Зокрема, Т. Марценюк аналізує розвиток феміністичних ініціатив в Україні у контексті демократичних трансформацій, зазначаючи, що український фемінізм розвивається в умовах пострадянської культури та нерівного доступу жінок до політичних ресурсів (Martsenyuk, 2015). Зростає увага до теми жіночого досвіду в умовах репресій і насильства. Праця О. Кісь про українських жінок у ГУЛАГу є прикладом ґрунтовного історичного аналізу, що підкреслює системний характер гендерного насильства та стійкість жіночої суб'єктності навіть у надзвичайно репресивних умовах (Kis, 2020). Такі дослідження актуалізують феміністичний підхід як важливий інструмент аналізу історії та соціальної пам'яті.

Отже, фемінізм є складним явищем, що еволюціонував від боротьби за юридичні права до ширшого аналізу соціальних структур, культурних норм та механізмів дискримінації. Хвильова модель розвитку фемінізму демонструє послідовне розширення його проблематики: від виборчих прав і громадянської

рівності (перша хвиля), до критики патріархату та політизації приватного життя (друга хвиля), до інтерсекційного аналізу та різноманітності досвідів (третя хвиля), і до сучасного глобального цифрового активізму (четверта хвиля). Український контекст фемінізму має специфічні риси, пов'язані з історією національного руху, пострадянськими трансформаціями та сучасними викликами, що робить його перспективним напрямом для наукового аналізу та подальших досліджень (Hrycak, 2001; Kis, 2005; Martsenyuk, 2015).

1.2. Основні напрями феміністичної думки

Феміністична думка як теоретичний напрям сформувалася на перетині філософії, соціології, політичної теорії, культурології та психології. Її розвиток зумовлений прагненням не лише описати нерівність між жінками й чоловіками, а й пояснити механізми її відтворення у суспільстві, культурі та політичних інститутах. У сучасній гуманітарній науці фемінізм розглядають як систему концепцій, що об'єднує різні підходи до аналізу гендерної дискримінації, патріархату та владних відносин (Tong, 2013). Феміністична теорія не є однорідною: вона включає кілька напрямів, які по-різному трактують причини гендерної нерівності та способи її подолання.

Класифікація основних напрямів феміністичної думки традиційно включає ліберальний, радикальний, марксистський/соціалістичний, культурний, психоаналітичний, постструктуралістський (постмодерний), постколоніальний та інтерсекційний фемінізм. Кожен із цих напрямів виник у певному історичному контексті та відповідав на соціальні виклики свого часу (Freedman, 2002). Феміністичні концепції в Україні адаптувалися відповідно до пострадянських трансформацій, національного контексту та культурних особливостей (Martsenyuk, 2015; Kis, 2005).

Ліберальний фемінізм виходить із ідеї рівності прав і можливостей. Його основний акцент – інституційні зміни: законодавство, політичне представництво, доступ до освіти та праці. Ліберальний фемінізм не ставить під сумнів саму структуру суспільства, а прагне забезпечити рівні умови участі жінок у ньому (Tong, 2013). Такий підхід є близьким до концепції гендерної рівності, яка реалізується через інституційні механізми: антидискримінаційні закони, гендерні квоти, рівний доступ до ресурсів. Цей напрям також підтримує політику гендерного мейнстримінгу, яка передбачає врахування гендерного чинника в усіх державних програмах та рішеннях (Walby, 2005).

В українському науковому й правовому полі ідеї ліберального фемінізму проявляються через боротьбу за рівні права, протидію дискримінації у сфері праці та політичної репрезентації. Феміністичний рух в Україні значною мірою пов'язаний із правозахисним дискурсом, зокрема у питаннях домашнього насильства, репродуктивних прав та гендерної рівності в державній політиці (Martsenyuk, 2015).

Радикальний фемінізм виник у межах другої хвилі фемінізму в 1960–1970-х роках. Його поява – реакція на недостатність правових реформ для реального подолання дискримінації. Представниці цього напрямку вважали, що нерівність між статями не може бути ліквідована лише через зміни у законодавстві, оскільки її основою є патріархат як система влади, яка пронизує всі сфери життя (Walby, 1990). Радикальні феміністки акцентували на тому, що гендерна нерівність має глибокі культурні й соціальні корені, а ключовими механізмами її відтворення є контроль над жіночою сексуальністю, тілом та репродуктивною функцією.

Особливу увагу радикальний фемінізм приділяє проблемам сексуального насильства, порнографії, домагань та домашнього насильства. Репрезентантки цього напрямку наголошують, що насильство є не приватною проблемою, а політичним інструментом підтримки нерівності. Саме радикальний фемінізм зробив популярною тезу «особисте є політичним», яка підкреслює

взаємозв'язок приватного життя з суспільними структурами влади (Freedman, 2002).

У сучасних дослідженнях радикальний фемінізм часто оцінюють як теорію, що сприяла розширенню розуміння насильства та дискримінації, однак її критикують за схильність до універсалізації жіночого досвіду та недостатню увагу до різноманітності ідентичностей (Tong, 2013). Проте значення радикального фемінізму полягає в тому, що він змістив фокус феміністичного аналізу на культурні практики та інституційні механізми, які підтримують нерівність.

Основою для марксистського фемінізму стала марксистська теорія класової боротьби та критики капіталістичної системи. Його основна ідея полягає в тому, що пригнічення жінок тісно пов'язане з економічними відносинами та приватною власністю. Жінка у традиційному суспільстві часто виконує неоплачувану домашню працю, яка підтримує функціонування економічної системи, але не визнається як продуктивна (Tong, 2013). У цьому контексті гендерна нерівність розглядається як частина класової експлуатації.

Соціалістичний фемінізм, розвиваючи марксистський підхід, наголошує, що нерівність жінок не можна пояснити лише економічними чинниками. Він поєднує аналіз капіталізму з критикою патріархату, підкреслюючи, що пригнічення жінок є результатом взаємодії економічних і культурних структур (Ehrenreich, 1976). Представниці цього напрямку вказують на подвійне навантаження жінок: участь у ринку праці та виконання домашніх обов'язків.

Українські дослідники, аналізуючи гендерну нерівність у пострадянських суспільствах, часто звертаються до соціалістичного фемінізму як до інструменту пояснення специфіки економічної дискримінації та невидимої праці жінок (Kis, 2012). У сучасній Україні актуальними залишаються питання фемінізації бідності, нерівної оплати праці та соціального захисту жінок, що також пов'язується з економічними аспектами гендерної нерівності (Martsenyuk, 2015).

Культурний фемінізм сформувався як напрям, що акцентує увагу на специфічних цінностях і досвіді жінок. На відміну від радикального фемінізму, який прагне деконструювати патріархальні структури, культурний фемінізм часто наголошує на позитивних аспектах жіночої ідентичності, таких як емпатія, турбота, солідарність і ненасильницькі практики. Представниці цього напрямку стверджують, що жіночий досвід є унікальним і може стати основою для формування альтернативної етики та культури (Tong, 2013).

Однак культурний фемінізм зазнає критики через можливе відтворення есенціалізму, тобто уявлення про «природну» жіночу сутність. Така позиція може закріплювати стереотипні ролі жінок і не враховувати соціальну зумовленість гендерних характеристик (Butler, 1990). Водночас культурний фемінізм мав важливе значення для розвитку жіночих студій, оскільки сприяв визнанню жіночої культури як самостійного об'єкта наукового аналізу.

В українському культурному просторі ідеї культурного фемінізму проявляються у дослідженнях жіночого письма, жіночої історії та репрезентації жінок у літературі. Зокрема, Т. Гундорова аналізує жіночий досвід у літературній традиції та доводить, що жіноча суб'єктність є важливим елементом культурної самоідентифікації (Hundorova, 2012).

Психоаналітичний фемінізм сформувався на основі критичного переосмислення психоаналізу З. Фрейда та його послідовників. Прихильниці цього напрямку прагнули пояснити, як гендерна ідентичність формується через дитячий досвід, символічні структури та несвідомі механізми. Одним із важливих внесків психоаналітичного фемінізму стало усвідомлення того, що нерівність не обмежується соціальними інституціями, а відтворюється також через психічні та культурні механізми (Mitchell, 1975). Увага звертається на роль сім'ї як первинного простору соціалізації, де формуються уявлення про «жіночність» і «чоловічість». Психоаналітичний фемінізм підкреслює, що гендерні ролі закріплюються через символічні образи та мову культури. В українських гуманітарних студіях цей підхід застосовується у

літературознавстві та культурології, особливо в аналізі жіночих образів і моделей суб'єктності (Гундорова, 2002).

Постструктуралістський фемінізм сформувався під впливом ідей М. Фуко, Ж. Дерріди та інших теоретиків постмодернізму. Гендер розглядається як дискурсивна конструкція, що формується через мову, символічні практики та соціальні норми. Однією з ключових праць цього напрямку стала книга Джудіт Батлер «*Gender Trouble*», у якій авторка стверджує, що гендер є результатом соціальної «перформативності», тобто повторюваних практик і культурних очікувань (Butler, 1990).

Представники напрямку відмовляються від уявлення про «універсальну жінку» і наголошують на множинності ідентичностей. Ідеї цієї течії сприяли розвитку квір-теорії та аналізу нестандартних гендерних ідентичностей. У сучасному світі цей підхід є важливим інструментом критики гендерних норм і соціальних стереотипів.

Постколоніальний фемінізм виник як критика західного феміністичного дискурсу, який часто не враховував досвід жінок із країн Азії, Африки, Латинської Америки та постколоніальних суспільств. Однією з ключових дослідниць цього напрямку є Чандра Талпаде Моганті, яка критикувала західний фемінізм за створення узагальненого образу «жінки третього світу» як пасивної жертви (Mohanty, 2003). Постколоніальний фемінізм наголошує, що жіночий досвід залежить від історичного контексту, культури, релігії та колоніального минулого.

Для України постколоніальний підхід є важливим через досвід імперської та радянської спадщини. Українські дослідниці наголошують, що гендерні відносини в Україні формувалися під впливом радянської політики, яка декларувала рівність, але на практиці відтворювала нерівність і подвійне навантаження жінок (Martsenyuk, 2015). Таким чином, постколоніальний фемінізм допомагає осмислити специфіку гендерних процесів у пострадянських суспільствах.

Інтерсекційний фемінізм став одним із ключових напрямів сучасної феміністичної теорії. Його основу становить концепція інтерсекційності, розроблена Кімберлі Креншоу, яка довела, що дискримінація не може аналізуватися лише через одну категорію, наприклад стать, оскільки реальні соціальні нерівності виникають на перетині кількох чинників – раси, класу, етнічності, сексуальності, громадянського статусу (Crenshaw, 1991). Такий підхід дає змогу глибше аналізувати досвід жінок, які належать до маргіналізованих груп.

Інтерсекційність стала важливою методологією для сучасних соціальних наук і сприяла розвитку мультикультурних, антирасистських та критичних теорій. В українському контексті інтерсекційний підхід може бути корисним для аналізу проблем внутрішньо переміщених осіб, жінок у зоні конфлікту, соціально вразливих груп та гендерних аспектів війни.

Сучасна феміністична теорія виходить за межі конкретних політичних вимог і функціонує як універсальна методологія аналізу соціальної реальності. Вона дозволяє виявляти приховані механізми дискримінації, аналізувати роль культури у формуванні гендерних норм і розкривати взаємозв'язок між соціальними структурами та індивідуальним досвідом. Українські дослідники застосовують феміністичні підходи для аналізу історії, літератури, національної ідентичності та соціальних трансформацій (Гундорова, 2002; Kis, 2020).

Загалом основні напрями феміністичної думки демонструють еволюцію від боротьби за формальну рівність до глибшого аналізу культурних, економічних і символічних структур. Їхнє поєднання забезпечує комплексне бачення проблеми гендерної дискримінації та створює підґрунтя для подальших досліджень.

1.3. Гендерна рівність і трансформація соціальних ролей у сучасному світі

Гендерна рівність у XXI столітті стала одним із ключових вимірів соціального розвитку, демократизації та сталого економічного зростання у всьому світі. Вона передбачає рівний доступ до прав, можливостей, ресурсів та участі в усіх сферах суспільного життя незалежно від статі (UN Women, 2020). Історично поняття гендерної рівності виникло як логічне продовження феміністичної критики дискримінаційних практик і структур (Walby, 1990). Попри наявність позитивних змін, гендерна нерівність зберігає системний характер і трансформується повільними темпами. Згідно з даними World Economic Forum, у звіті *Global Gender Gap Report 2025* рівень подолання глобального гендерного розриву становить близько 68,8%, що свідчить про поступовий, але недостатньо швидкий прогрес.

Аналітики підкреслюють, що за збереження сучасної динаміки повне досягнення гендерної рівності може відбутися лише через понад 120 років, що вказує на глибоко вкорінений характер гендерних дисбалансів. Це підтверджує, що гендерна нерівність має не лише інституційний, а й культурний та структурний вимір (World Economic Forum, 2025). У зв'язку з цим усе більше дослідників наголошують, що соціальні ролі є динамічними й здатні трансформуватися під впливом культурних, економічних та політичних чинників (Butler, 1990; Connell, 2009).

Гендерна нерівність проявляється не лише у сфері праці чи політики, але й у сфері здоров'я, оскільки соціальні ролі та структурні обмеження впливають на доступ жінок до медичних послуг, економічних ресурсів і соціального захисту. ВООЗ підкреслює, що гендерні чинники безпосередньо визначають ризики захворюваності, рівень психологічного навантаження та нерівний доступ до охорони здоров'я, що посилює соціальну вразливість жінок у кризових умовах (World Health Organization, 2009).

Це поняття ґрунтується на ідеї, що «гендер є соціально сконструйованою категорією, яка не фіксує природної сутності, а формується історично та культурно» (Butler, 1990, р. 25). У такому ракурсі рівність – це не лише юридичний статус, а й включення у повсякденні практики й структури влади, забезпечення повноцінного доступу до ринків праці, освіти, охорони здоров'я, участі в політиці та прийнятті рішень (Walby, 2005).

Історично питання рівності між статями стають предметом уваги з проголошенням загальних прав людини XVIII–XIX століть. Проте найактивніша трансформація суспільних уявлень про гендер відбулася у XX–XXI століттях унаслідок розвитку феміністичних рухів і міжнародних ініціатив зі забезпечення прав жінок. Визначальними стали документи ООН, зокрема *Пекінська декларація та Платформа дій* (1995), де вперше було систематизовано ключові напрямки гендерної політики: освіта, зайнятість, охорона здоров'я, політична участь та боротьба з насильством (UN Women, 2020).

Гендерна рівність стала обов'язковою складовою Цілей сталого розвитку ООН (SDG 5), які закликають до ліквідації всіх форм дискримінації щодо жінок та дівчат до 2030 року. Ці міжнародні рамки стимулюють формування політик, що сприяють рівності в освіті, здоров'ї, доступі до ресурсів та політичній участі (UN Women, 2020). Водночас досягнення формальної рівності на рівні законодавства й державних стратегій не гарантує автоматичної зміни повсякденних практик, адже гендерна нерівність часто закріплюється через традиційні уявлення про «належну» поведінку жінок і чоловіків. Саме тому важливим напрямом сучасних досліджень є аналіз того, як змінюються соціальні ролі та які чинники впливають на їх трансформацію.

Соціальні ролі – це набори очікувань щодо поведінки, що пов'язані з певною соціальною позицією, зокрема ролями «жінки» та «чоловіка». Традиційно такі ролі були строго диференційовані: жінка відповідає за репродуктивну та доглядову працю, а чоловік – за матеріальний добробут сім'ї (Connell, 2009). Наприкінці XX-на початку XXI століття соціальні ролі жінок

і чоловіків зазнали істотних змін, що пов'язано з розширенням доступу жінок до освіти, активізацією їхньої участі у сфері зайнятості та поступовою зміною традиційних моделей сімейного життя. Трансформація гендерних ролей відбувається під впливом соціально-економічних реформ, модернізаційних процесів, міграції та зростання громадянської активності жінок. Втім, попри декларування рівності, гендерні практики часто залишаються суперечливими: одночасно з розширенням професійних можливостей жінок зберігається нерівномірний розподіл неоплачуваної домашньої праці та стійкі культурні стереотипи щодо «природних» функцій жінки й чоловіка (Марценюк, 2015; Кісь, 2012).

Також відбувається поступова зміна ціннісних орієнтацій молодого покоління. Зростає участь жінок у сфері зайнятості та управління, а також поступово розширюється роль чоловіків у сфері доглядової праці. Це свідчить про формування більш гнучких моделей гендерних ролей, характерних для сучасного суспільства. Водночас ці зміни залишаються нерівномірними, що зумовлює співіснування модерних і традиційних гендерних уявлень, особливо у молодіжному середовищі (World Economic Forum, 2025).

Незважаючи на прогрес, гендерні стереотипи продовжують бути ключовим бар'єром на шляху до рівності. Соціальні науки визначають стереотип як узагальнене сприйняття, що часто не відповідає індивідуальній реальності, але має значний вплив на поведінку, самооцінку та можливості людей. Часто гендерні стереотипи підтримують ідеї про «природні» ролі чоловіків і жінок, обмежуючи вибір професій, стиль життя та очікування від особистого й професійного життя (Eagly & Wood, 2016).

Українські дослідження демонструють, що такі стереотипи залишаються доволі стійкими в традиційних соціальних контекстах, особливо там, де збережено патріархальні уявлення про сім'ю та гендерні ролі (Martsenyuk, 2015). Гендерні стереотипи залишаються одним із ключових чинників відтворення нерівності. Як зазначає Ірина Грабовська, у суспільній свідомості продовжують домінувати уявлення про «природні» ролі жінок і чоловіків, що

обмежує їхню соціальну мобільність і професійну реалізацію (Грабовська, 2012). В українському суспільстві відповідальність за догляд і домашню роботу значною мірою покладається на жінок, що обмежує їхні можливості професійної реалізації (Стрельник, 2017). Як результат – подвійне навантаження на жінок, яке включає поєднання кар'єрних амбіцій з традиційними обов'язками доглядової праці.

Т. Коломієць вказує, що молодь дедалі частіше підтримує ідеї гендерної рівності. Суперечливість гендерних установок пояснюється поєднанням модерних цінностей із впливом патріархальних моделей соціалізації, які продовжують відтворюватися через сім'ю, освіту та медіапростір. Особливий вплив на формування уявлень про гендерні ролі має цифрове середовище, яке одночасно виступає простором поширення ідей рівності та джерелом відтворення гендерних стереотипів (Коломієць, 2019).

Публічна політика відіграє важливу роль у трансформації соціальних ролей. Держава має інструменти для забезпечення рівних можливостей: гендерний мейнстримінг, антидискримінаційне законодавство, квоти для представництва жінок у політиці, підтримка сімейних сервісів (доступ до дошкільної освіти, гнучкі робочі графіки тощо) (Walby, 2005). Запровадження таких політик сприяє усуненню бар'єрів, що обмежують жінок у громадській сфері, та стимулює участь чоловіків у традиційно «жіночих» ролях.

Гендерна рівність у сфері громадської та професійної діяльності безпосередньо пов'язана з рівнем представництва жінок у структурах прийняття рішень. Жінки, попри активну участь у громадському секторі, нерідко стикаються з бар'єрами у доступі до керівних позицій та процесів ухвалення рішень. Це свідчить про збереження структурних гендерних дисбалансів навіть у сферах, де декларуються принципи рівності (Коломієць, Степанюк, 2025).

Україна, як і багато інших країн, розробляє національні стратегії гендерної рівності, які мають на меті зменшити розрив у доходах, стимулювати доступ жінок до управлінських позицій і посилити захист від

гендерно зумовленого насильства (Кісь, 2012; Martsenyuk, 2015). Разом із тим, імплементація таких політик часто стикається з опором консервативних уявлень, що підсилює потребу в освітніх програмах і культурних трансформаціях. Гендерна рівність в Україні поступово інтегрується у державну політику, однак її реалізація залишається нерівномірною. За даними UNDP Ukraine, гендерний розрив зберігається у сфері зайнятості, рівня доходів і доступу до керівних позицій, що свідчить про наявність структурних бар'єрів (UNDP, 2021).

Попри розвиток нормативно-правової бази, гендерна нерівність зберігається та посилюється під впливом нових соціальних викликів. Зокрема, у звіті Міністерства економіки України (2025) зазначається, що повномасштабна війна суттєво вплинула на становище жінок, зокрема через зростання економічної вразливості, обмеження доступу до зайнятості та соціальних ресурсів. Це підтверджує, що гендерна нерівність має системний характер і посилюється в умовах кризових трансформацій. Гендерна рівність є одним із пріоритетів державної політики України, зокрема в контексті європейської інтеграції. Реалізація Стратегії забезпечення рівних прав і можливостей до 2030 року передбачає комплексні заходи, спрямовані на подолання гендерних стереотипів, забезпечення рівної участі у прийнятті рішень та зменшення гендерного розриву в оплаті праці (Ministry of Economy of Ukraine, 2025).

Глобальні процеси, такі як цифровізація, мобільність робочої сили, зміни сімейних структур і емансипація молоді, постійно впливають на трансформацію гендерних ролей. Наприклад, зростання частки жінок у науці, технологіях, інженерії та математиці (STEM) створює нові моделі жіночої участі та розширює традиційні уявлення про «нежіночі» професії (UN Women, 2020). Так само культура гнучких робочих графіків дозволяє поєднувати кар'єрні та сімейні обов'язки й стимулює більш рівномірний розподіл ролей у родині.

Проте глобальні кризи, такі як пандемія COVID-19, показали, що в умовах соціальної нестабільності гендерні нерівності можуть загострюватися. Жінки частіше втрачали роботу, більше залучалися до неоплачуваної доглядової праці, що підсилювало гендерні розриви (World Economic Forum, 2023). Це свідчить про те, що навіть за умов прогресу рівність залишається крихкою і вимагатиме подальших зусиль як на національному, так і на міжнародному рівні. Попри це, відбувається скорочення гендерного розриву, яке прямо пов'язане з економічним зростанням, підвищенням продуктивності та інноваційного потенціалу суспільства. Це дозволяє розглядати гендерну рівність не лише як соціальну цінність, а як стратегічний ресурс розвитку (World Economic Forum, 2025).

Гендерна рівність у сучасному світі є складним і багатовимірним процесом, що виходить за межі формального декларування прав. Вона включає трансформацію соціальних ролей, зміну культурних норм і створення політичних механізмів, які забезпечують рівний доступ до можливостей, ресурсів та участі в усіх сферах життя. Незважаючи на значний прогрес у багатьох країнах, існуючі бар'єри – соціальні стереотипи, економічні нерівності, історично сформовані ролі – вимагають системного й інституційного підходу, що передбачає не лише законодавчі зміни, а й культурні трансформації. Український контекст демонструє, що адаптація міжнародних практик рівності до локального культурного поля залишається викликом, який потребує подальших досліджень і політичних рішень.

Висновки до розділу 1

У межах розділу проаналізовано теоретичні та соціокультурні аспекти гендерної проблематики, зокрема поняття фемінізму, основні напрями феміністичної думки, а також особливості гендерної рівності та трансформації соціальних ролей у сучасному світі. Узагальнення наукових підходів

засвідчує, що фемінізм є багатовимірним явищем, яке еволюціонувало від боротьби за формально-правову рівність до комплексного аналізу соціальних, культурних, економічних і символічних механізмів відтворення гендерної нерівності.

Основні напрями феміністичної думки (ліберальний, радикальний, марксистський/соціалістичний, постколоніальний, культурний, психоаналітичний, постструктуралістський та інтерсекційний) по-різному інтерпретують природу гендерної нерівності та пропонують різні стратегії її подолання. Водночас їх спільною рисою є критичний аналіз патріархальних структур і прагнення до розширення соціальних можливостей жінок та інших маргіналізованих груп.

Гендерна рівність у сучасному суспільстві не обмежується юридичним закріпленням прав, а передбачає глибинні трансформації соціальних норм, стереотипів і моделей поведінки. Соціальні ролі жінок і чоловіків поступово набувають більш гнучкого характеру під впливом модернізаційних процесів, розвитку освіти, ринку праці, цифровізації та змін у сімейних структурах.

Трансформація гендерних ролей має суперечливий характер: поряд із тенденціями до рівноправності зберігаються традиційні стереотипи та нерівномірний розподіл неоплачуваної праці, що особливо актуально для українського суспільства. Це зумовлює необхідність подальшого розвитку гендерної політики, освітніх програм і культурних практик, спрямованих на подолання дискримінаційних установок.

Отже, гендерна рівність виступає не лише як соціальний принцип, а як динамічний процес трансформації суспільства, що охоплює як інституційний рівень, так і повсякденні практики взаємодії. Подальші дослідження в цій сфері є важливими для поглиблення розуміння механізмів формування гендерних ролей та ефективного впровадження політик рівності в Україні.

РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ СПРИЙНЯТТЯ ФЕМІНІСТИЧНИХ ІДЕЙ СУЧАСНОЮ УКРАЇНСЬКОЮ МОЛОДДЮ

2.1. Молодь як соціальна група: підходи до аналізу та особливості соціалізації

Молодь посідає особливе місце в соціальній структурі суспільства, оскільки саме в цьому середовищі формуються нові цінності, соціальні орієнтації та моделі поведінки, що визначають майбутні тенденції суспільного розвитку. Водночас молодь не є лише об'єктом соціального впливу – вона виступає активним суб'єктом соціальних змін, здатним трансформувати культурні норми, політичні практики та економічні відносини. У сучасній соціології молодь розглядається як перехідна соціальна група, яка перебуває у процесі становлення соціальної зрілості та інтеграції в суспільство (Сокурянська, 2017).

Особливість дослідження молоді полягає в тому, що вона поєднує біологічні, соціальні та культурні характеристики, а отже, не може бути зведена лише до вікової категорії. Саме тому в науковому дискурсі дедалі частіше наголошується на необхідності комплексного підходу до аналізу молоді як соціального феномену.

У науковій літературі молодь традиційно визначається як соціально-демографічна група, що характеризується певними віковими межами, специфічним соціальним статусом і особливостями соціалізації. Водночас віковий критерій не є визначальним, оскільки межі молодості змінюються залежно від соціально-економічних умов, культурного контексту та інституційних факторів. Як зазначає А. Ферлонг, молодь слід розглядати як соціальний конструкт, що визначається через участь у системах освіти, зайнятості та соціальних відносин (Furlong, 2013).

В Україні молодь зазвичай визначається як група осіб віком від 14 до 35 років, однак у наукових дослідженнях цей діапазон може варіюватися залежно від критеріїв соціальної зрілості. Як підкреслюють Є. Головаха та Н. Паніна, молодь характеризується особливим соціальним становищем, що поєднує риси залежності та автономії (Головаха & Паніна, 2014). Така варіативність пояснюється тим, що молодість є не лише віковим, але й соціальним статусом, пов'язаним із переходом від залежності до автономії. Сучасна молодь є внутрішньо диференційованою групою, що відрізняється за рівнем освіти, соціальним статусом, культурними орієнтаціями та життєвими стратегіями. За спостереженнями О. Балакіревої, ця диференціація значною мірою визначає можливості соціальної мобільності молоді та її інтеграції в суспільство (Балакірева, 2016).

Молодість є «процесом переходу», що включає завершення освіти, входження в ринок праці, формування сім'ї та досягнення економічної незалежності (Côté, 2014). У цьому контексті молодь виступає як група, що перебуває в стані соціальної невизначеності, що одночасно створює як можливості, так і ризики.

Крім того, сучасні дослідження наголошують на внутрішній диференціації молоді. Вона включає різні підгрупи, що відрізняються за рівнем освіти, соціальним походженням, економічними ресурсами та культурними орієнтаціями (Wyn & White, 2013). Це означає, що молодь не можна розглядати як однорідну спільноту, а необхідно враховувати множинність її соціальних позицій.

У соціології молоді сформувалося кілька підходів, які дозволяють розкрити різні аспекти її функціонування. Узагальнення основних підходів до аналізу молоді як соціальної групи подано в таблиці 1.

Таблиця 2.1. Підходи до аналізу молоді як соціальної групи

Підхід	Сутність підходу	Основні характеристики
Соціально-демографічний	Розглядає молодь як вікову частину населення	Вікові межі, чисельність, зайнятість, освіта, міграція
Соціально-психологічний	Аналізує молодь як етап формування особистості	Формування ідентичності, цінностей, життєвих орієнтацій
Культурологічний	Розглядає молодь як носія культурних практик	Субкультури, стилі життя, символічні форми самовираження
Інституційний	Аналізує взаємодію молоді з соціальними інститутами	Освіта, сім'я, ринок праці, державна політика
Діяльнісний	Розглядає молодь як активного суб'єкта соціальних змін	Соціальна активність, участь у громадських процесах

Джерело: Сокур'янська, 2017; Лібанова, 2010; Wyn & White, 2013.

Соціально-демографічний підхід розглядає молодь як частину населення з певними демографічними характеристиками. Він акцентує увагу на кількісних показниках – чисельності, рівні освіти, зайнятості, міграційних процесах. У цьому контексті молодь виступає як важливий ресурс розвитку суспільства (UNFPA, 2010). Водночас цей підхід має обмеження, оскільки не враховує культурні та психологічні аспекти молодіжного життя.

Соціально-психологічний підхід акцентує увагу на процесах становлення особистості. У цьому контексті особливого значення набуває концепція «emerging adulthood», запропонована Дж. Арнеттом, яка описує молодість як період пошуку ідентичності та життєвого самовизначення (Arnett, 2015). Цей підхід дозволяє зрозуміти внутрішні механізми поведінки молоді, але потребує поєднання з іншими підходами для комплексного аналізу.

Культурологічний підхід акцентує увагу на молодіжних субкультурах, стилях життя та символічних практиках. Молодь розглядається як носій нових

культурних форм, які можуть як інтегруватися в домінуючу культуру, так і вступати з нею в конфлікт (Wyn & White, 2013). У цьому контексті молодіжні субкультури виступають не лише формою самовираження, але й способом адаптації до соціальної реальності.

Інституційний підхід зосереджується на взаємодії молоді з соціальними інститутами – освітою, сім'єю, ринком праці. Він дозволяє оцінити рівень інтеграції молоді в суспільство та ефективність соціальної політики щодо неї (UNFPA, 2010).

На відміну від попередніх підходів, діяльнісний підхід розглядає молодь як активного суб'єкта соціальних процесів. Молоді люди не лише засвоюють соціальні норми, але й трансформують їх, впливаючи на розвиток суспільства (Сокурянська, 2011).

Соціалізація молоді є складним процесом, який включає засвоєння соціальних норм, цінностей і ролей. Вона має кілька характерних рис:

1. Соціалізація молоді має перехідний характер. Вона відбувається у період переходу від дитинства до дорослості, що супроводжується зміною соціального статусу.

2. Є багаторівневою, оскільки охоплює різні сфери життя: освіту, працю, сім'ю, культуру.

3. Є динамічною, адже відбувається в умовах швидких соціальних змін, що вимагає адаптивності (Furlong, 2013).

Важливу роль у процесі соціалізації молоді відіграють різні соціальні інститути та середовища, які виступають агентами соціалізації (табл. 2).

Таблиця 2.2. Агенти соціалізації молоді

Агент соціалізації	Характер впливу	Основні функції	Особливості впливу на молодь
Сім'я	Первинний, базовий	Формування цінностей, поведінки, соціальних установок	Закладає основи ідентичності та моделі соціальної поведінки
Освіта (школа, ЗВО)	Вторинний, інституційний	Передача знань, соціалізація, підготовка професійної діяльності	Формує соціальні ролі, компетентності та громадянську позицію
Групи однолітків	Неформальний	Формування поведінкових моделей, цінностей, стилю життя	Вплив особливо сильний у підлітковому та юнацькому віці
Мас-медіа	Інформаційний	Формування світогляду, норм і стереотипів	Впливають на цінності, ідеали, моделі успіху
Цифрове середовище (соцмережі, інтернет)	Інтерактивний	Комунікація, самовираження, соціальна інтеграція	Посилює індивідуалізацію та впливає на ідентичність
Держава та соціальні інститути	Регулятивний	Формування політики, правових норм, соціальних програм	Забезпечують умови соціальної інтеграції молоді

Джерело: Сокур'янська, 2017; OECD, 2021; Лібанова, 2010

Отже, соціалізація молоді має багаторівневий характер і здійснюється через взаємодію як формальних, так і неформальних агентів. Особливої уваги потребує цифрове середовище, яке є одним із ключових агентів.

Сучасне суспільство характеризується високим рівнем невизначеності, що впливає на процес соціалізації молоді. Глобалізація, цифровізація та економічні зміни створюють нові можливості, але водночас ускладнюють

процес входження в доросле життя (OECD, 2021). В українському контексті ці процеси доповнюються соціально-політичними трансформаціями, що впливають на життєві стратегії молоді.

Ціннісні орієнтації є ключовим елементом соціалізації. Сучасна молодь орієнтується на самореалізацію, освіту, мобільність і професійний розвиток. Водночас спостерігається поєднання традиційних і модерних цінностей (Бибик, 2022). Ціннісні орієнтації молоді формуються під впливом соціокультурних змін і поєднують традиційні та модерні установки. Для студентської молоді характерне зростання значущості самореалізації, особистісного розвитку та професійного успіху за одночасного збереження важливості сімейних цінностей і міжособистісних відносин. Це свідчить про переорієнтацію молоді на індивідуалізовані життєві стратегії (Подолянчук, 2020).

Таким чином, молодь є складною та динамічною соціальною групою, яка поєднує різні соціальні характеристики та виконує важливу роль у розвитку суспільства. Її соціалізація відбувається під впливом численних факторів і має багатовимірний характер. Різні підходи до аналізу молоді дозволяють глибше зрозуміти її соціальну природу та особливості функціонування.

2.2. Особливості сприйняття феміністичних ідей молоддю: цінності, установки та фактори впливу

Формування ціннісних орієнтацій молоді є одним із ключових процесів соціалізації, оскільки саме цінності визначають життєві стратегії, поведінкові моделі та соціальні пріоритети індивіда. У сучасному суспільстві цей процес набуває особливої складності через динамічні соціальні зміни, глобалізаційні процеси та вплив цифрового середовища. У зв'язку з цим ціннісні орієнтації молоді дедалі більше відображають суперечливе поєднання традиційних і модерних установок.

У соціологічному розумінні ціннісні орієнтації – це система стійких уявлень про бажане, значуще і соціально схвалюване, які визначають вибір поведінки та життєвих цілей. Вони формуються у процесі соціалізації та відображають як індивідуальний досвід, так і вплив соціального середовища.

Як зазначають Є. Головаха та Н. Паніна, ціннісні орієнтації виступають своєрідним «регулятором» соціальної поведінки, оскільки саме через них індивід інтерпретує соціальну реальність і визначає власні життєві пріоритети (Головаха & Паніна, 2014). У цьому контексті вони є важливим елементом соціальної структури особистості. Цінності не є статичними – вони змінюються під впливом соціальних трансформацій і можуть відрізнятися залежно від покоління (Inglehart & Welzel, 2005). Формування ціннісних орієнтацій молоді відбувається під впливом комплексу факторів, які взаємодіють між собою (таблиця 3).

Таблиця 2.3. Чинники формування ціннісних орієнтацій сучасної молоді

Чинник	Зміст впливу	Основні прояви
Сім'я	Первинна соціалізація, формування базових норм і цінностей	Уявлення про мораль, ролі, міжособистісні відносини
Освіта	Формування світогляду, критичного мислення, соціальних установок	Професійні орієнтації, громадянська позиція
Соціальне середовище (однолітки)	Неформальний вплив на поведінку та установки	Стиль життя, поведінкові моделі, групові норми
Медіа та цифрове середовище	Формування уявлень про успіх, ідентичність і соціальні стандарти	Віртуальна ідентичність, цінність самопрезентації
Соціально-економічні умови	Вплив рівня життя, можливостей самореалізації	Орієнтація на стабільність або мобільність
Культурні трансформації	Зміна системи цінностей у суспільстві	Поєднання традиційних і модерних орієнтацій
Глобалізація	Розширення культурного простору та вплив глобальних трендів	Універсалізація цінностей, мобільність

Джерело: Головаха & Паніна, 2008; Балакірева, Дмитрук, 2013; Furlong, 2013; Лібанова, 2010; Wyn & White, 2013.

Важливу роль відіграє сім'я, яка закладає базові моральні норми та уявлення про соціальні ролі. Саме в сімейному середовищі формується первинна система цінностей, що впливає на подальший розвиток особистості.

Значний вплив має освіта, яка не лише передає знання, але й формує світогляд, соціальні установки та громадянську позицію.

Вагомим фактором є соціальне середовище та групи однолітків, які впливають на поведінку, стиль життя та систему цінностей молоді.

У сучасних умовах зростає роль медіа та цифрового простору, які формують нові моделі поведінки та уявлення про успіх і соціальний статус (OECD, 2021).

Крім того, суттєвий вплив мають соціально-економічні умови, що визначають можливості самореалізації молоді. Як зазначає О. Балакірева, нерівність доступу до ресурсів безпосередньо впливає на життєві стратегії молодих людей (Балакірева, Дмитрук, 2013).

На теперішній час відбувається зміна ціннісних пріоритетів молоді. Однією з ключових тенденцій є зростання значущості індивідуалізму та самореалізації. Молоді люди дедалі більше орієнтуються на особистий успіх, кар'єрний розвиток і автономію. Водночас спостерігається збереження значущості сімейних і міжособистісних цінностей, що свідчить про поєднання традиційних і модерних орієнтацій (Подольчук, 2020). За теорією Р. Інглгарта, такі зміни пов'язані з переходом від матеріалістичних до постматеріалістичних цінностей, де більшу роль відіграють самовираження, якість життя та особиста свобода (Inglehart & Welzel, 2005).

У сучасному українському контексті ця трансформація має свої особливості. Молодь одночасно орієнтується на стабільність і безпеку (як традиційні цінності) та на мобільність і самореалізацію (як модерні

установки). Це зумовлено соціально-економічною нестабільністю та суспільними змінами.

Сучасне суспільство характеризується високим рівнем змін, що безпосередньо впливає на ціннісні орієнтації молоді. Глобалізація, цифровізація та розвиток інформаційних технологій створюють нові можливості для самореалізації, але водночас підвищують рівень невизначеності.

Як зазначає А. Ферлонг, сучасна молодь змушена адаптуватися до нестабільних умов, що впливає на її життєві стратегії та цінності (Furlong, 2013). Це проявляється у прагненні до гнучкості, мобільності та постійного саморозвитку.

Крім того, важливу роль відіграють глобальні кризи, які можуть змінювати ціннісні пріоритети молоді. Наприклад, дослідження OECD показують, що кризові явища посилюють значущість безпеки, стабільності та соціальної підтримки (OECD, 2021).

Дослідження гендерних відносин в Україні свідчать про збереження стійких гендерних стереотипів, які впливають на соціальні ролі та поведінкові моделі. Зокрема, за даними Фонду ООН у галузі народонаселення в Україні, значна частина населення все ще підтримує традиційний розподіл ролей, відповідно до якого жінка асоціюється передусім із сімейною та доглядовою сферою, тоді як чоловік – із економічною активністю та прийняттям рішень (UNFPA, 2020). Соціальні уявлення про ролі жінок і чоловіків формуються під впливом культурних норм і суспільних очікувань, які часто відтворюють традиційні моделі поведінки. Це впливає на формування ціннісних орієнтацій молоді та пояснює суперечливість її ставлення до ідей гендерної рівності (Центр Разумкова, 2016).

Процес соціалізації та формування ціннісних орієнтацій молоді в Україні відбувається під впливом широкого спектра факторів, зокрема освіти, зайнятості, сімейного стану та міграційних процесів. Значну роль відіграють також установки молоді щодо праці, професійної реалізації та мобільності, що

формується в умовах економічної нестабільності та трансформації ринку праці. Важливим є і те, що молодь демонструє зміну життєвих пріоритетів, зокрема у сфері сімейних цінностей, репродуктивних установок і планування майбутнього, що свідчить про поступову модернізацію її ціннісної системи. Водночас соціально-демографічні характеристики молоді безпосередньо пов'язані з її поведінковими моделями, зокрема у сфері здоров'я, міграційної активності та участі в суспільному житті, що визначає її роль як ключового ресурсу розвитку суспільства (Лібанова, 2010).

Отже, ціннісні орієнтації сучасної молоді формуються під впливом комплексу соціальних, економічних і культурних факторів. Вони відображають поєднання традиційних і модерних цінностей, що свідчить про складність процесу соціалізації в умовах сучасного суспільства. Молодь виступає не лише носієм цих цінностей, але й активним суб'єктом їх трансформації.

2.3. Молодіжна активність і суб'єктність у феміністичних ініціативах та рухах в Україні

Молодіжна участь у феміністичних ініціативах в Україні в останні роки помітно зростає, що пов'язано як із загальносвітовими тенденціями посилення гендерної рівності, так і з внутрішніми соціально-політичними трансформаціями. Важливо, що йдеться не лише про залученість молоді до окремих акцій чи кампаній, а про формування суб'єктності – здатності самостійно ініціювати зміни, впливати на публічний дискурс і продукувати нові соціальні практики.

У соціологічному розумінні суб'єктність передбачає активну позицію індивіда або групи у соціальних процесах, здатність до самовизначення та впливу на соціальну реальність. Для молоді це означає не лише адаптацію до існуючих умов, а й їх трансформацію (Сокурянська, 2018).

У цьому контексті феміністичні ініціативи стають важливим простором реалізації молодіжної суб'єктності. Вони дозволяють молодим людям формулювати власні позиції щодо гендерної рівності, прав людини та соціальної справедливості. Як підкреслює Т. Марценюк, сучасний український фемінізм дедалі більше характеризується участю молоді, яка привносить нові теми, форми активізму та способи комунікації (Martsenyuk, 2016).

Участь молоді у феміністичних ініціативах в Україні має низку специфічних рис, що відрізняють її від традиційних форм громадської активності. Насамперед це пов'язано з особливостями соціалізації сучасного покоління, впливом цифрового середовища та трансформацією моделей громадянської участі.

Однією з ключових характеристик є мережева та горизонтальна організація активності. На відміну від класичних громадських організацій із чіткою ієрархією, молодіжні феміністичні ініціативи часто функціонують як гнучкі мережі, що базуються на принципах рівності, відкритості та самоорганізації. Це дозволяє швидко мобілізувати учасників і адаптуватися до змін соціального контексту (Wyn & White, 2013). Такий формат діяльності відповідає загальній тенденції трансформації громадянського суспільства, де дедалі більшого значення набувають неформальні об'єднання та горизонтальні зв'язки.

Другою важливою рисою є активне використання цифрових технологій і соціальних медіа. Для сучасної молоді онлайн-простір виступає не лише засобом комунікації, але й ключовим середовищем формування громадянської позиції. Через соціальні мережі поширюються феміністичні ідеї, організовуються кампанії, формується колективна ідентичність. Як зазначається у дослідженнях OECD, цифровий активізм значно розширює можливості участі молоді в соціальних рухах і сприяє підвищенню її видимості в публічному просторі (OECD, 2021).

Третьою характерною особливістю є інтерсекційний підхід до розуміння нерівності. Молодіжний фемінізм дедалі частіше враховує взаємозв'язок

гендеру з іншими формами соціальної нерівності – економічною, освітньою, регіональною. Такий підхід дозволяє більш комплексно осмислювати проблеми дискримінації та формувати інклюзивні практики (Martsenyuk, 2016). В українському контексті це проявляється, зокрема, у фокусі на проблемах вразливих груп молоді.

Важливою рисою є також поєднання локального і глобального вимірів активності. З одного боку, молодь реагує на конкретні соціальні проблеми українського суспільства – гендерну нерівність, насильство, дискримінацію. З іншого – вона активно інтегрує глобальні феміністичні ідеї та практики, що поширюються через міжнародні мережі та медіа. Така взаємодія сприяє формуванню більш універсального бачення прав людини та гендерної рівності (Furlong, 2013).

Ще однією особливістю є ціннісна мотивація участі. На відміну від формально-інституційної активності, молодіжний фемінізм часто ґрунтується на особистісних переконаннях, досвіді та прагненні до соціальної справедливості. Саме ціннісні орієнтації – зокрема орієнтація на рівність, свободу та самореалізацію – є ключовим чинником залучення молоді до громадських ініціатив (Подолянчук, 2020).

Водночас варто зазначити, що молодіжна участь у феміністичних рухах має і певні обмеження. Серед них – нестійкість залучення, фрагментарність ініціатив, а також вплив стереотипів щодо фемінізму, які можуть стримувати ширше включення молоді в такі рухи. Проте саме ці виклики стимулюють пошук нових форм активізму та розвитку більш ефективних стратегій комунікації.

Участь молоді у феміністичних ініціативах характеризується гнучкістю, інноваційністю та ціннісною вмотивованістю. Вона відображає ширші процеси трансформації громадянського суспільства та свідчить про зростання ролі молоді як активного суб'єкта соціальних змін. Крім того, її виділяє низка специфічних рис, що відрізняють її від традиційних форм громадської активності. Насамперед це пов'язано з особливостями соціалізації сучасного

покоління, впливом цифрового середовища та трансформацією моделей громадянської участі.

Важливою рисою є також поєднання локального і глобального вимірів активності. З одного боку, молодь реагує на конкретні соціальні проблеми українського суспільства – гендерну нерівність, насильство, дискримінацію. З іншого – вона активно інтегрує глобальні феміністичні ідеї та практики, що поширюються через міжнародні мережі та медіа. Така взаємодія сприяє формуванню більш універсального бачення прав людини та гендерної рівності (Furlong, 2013).

Отже, участь молоді у феміністичних ініціативах характеризується гнучкістю, інноваційністю та ціннісною вмотивованістю. Вона відображає ширші процеси трансформації громадянського суспільства та свідчить про зростання ролі молоді як активного суб'єкта соціальних змін. Залучення молоді до феміністичних ініціатив зумовлене впливом комплексу соціальних, культурних і особистісних чинників (табл. 4).

Таблиця 2.4. Чинники залучення молоді до феміністичних рухів

Чинник	Зміст впливу	Основні прояви
Освітній	Формування знань про гендерну рівність і права людини	Участь у тренінгах, курсах, гендерних студіях
Соціальний досвід	Особистий або опосередкований досвід дискримінації	Усвідомлення нерівності, прагнення до змін
Медіа та цифрове середовище	Поширення феміністичних ідей через соцмережі	Онлайн-активізм, інформаційні кампанії
Соціально-політичний контекст	Демократичні зміни, розвиток громадянського суспільства	Участь у громадських ініціативах, протестах
Культурні фактори	Зміна суспільних норм і гендерних стереотипів	Переосмислення ролей жінок і чоловіків
Глобалізація	Вплив міжнародних феміністичних рухів	Запозичення практик, глобальні кампанії

Джерело: Сокурянська, 2018; Martsenyuk, 2015; Furlong, 2013; Wyn & White, 2013; Лібанова, 2010

Ключову роль відіграє поєднання освітніх, соціальних і медійних факторів, що формують готовність молоді до участі у феміністичних рухах. Поєднання цих факторів формує готовність молоді до активної участі в громадських рухах (Furlong, 2013).

Попри зростання активності, молодіжний феміністичний рух в Україні стикається з низкою викликів. Серед них:

- стійкість гендерних стереотипів, які обмежують сприйняття феміністичних ідей у суспільстві;
- низький рівень інституційної підтримки окремих ініціатив;
- фрагментарність руху, що ускладнює координацію дій.

Водночас ці виклики стимулюють розвиток нових форм активізму та пошук ефективних стратегій впливу.

Таким чином, молодіжна активність у феміністичних ініціативах в Україні є важливим проявом соціальної суб'єктності молоді. Вона характеризується різноманітністю форм, гнучкістю організації та орієнтацією на соціальні зміни. Молодь виступає не лише учасником, але й ініціатором трансформацій у сфері гендерної рівності, що свідчить про її зростаючу роль у сучасному суспільстві.

Висновки до розділу 2

У розділі проаналізовано молодь як соціальну групу, особливості формування її ціннісних орієнтацій, а також специфіку участі у феміністичних ініціативах в Україні. Узагальнення результатів дослідження дозволяє зробити такі висновки.

По-перше, молодь є складною, динамічною та внутрішньо диференційованою соціальною групою, яка перебуває у процесі переходу до

соціальної зрілості. Її становище визначається поєднанням залежності та автономії, що обумовлює особливості соціалізації, формування ідентичності та життєвих стратегій. Аналіз підходів до вивчення молоді показав, що її дослідження потребує комплексного підходу, який поєднує соціально-демографічні, соціально-психологічні, культурні та діяльнісні аспекти.

По-друге, ціннісні орієнтації сучасної молоді формуються під впливом широкого спектра факторів – сім'ї, освіти, соціального середовища, медіа та соціально-економічних умов. Вони характеризуються поєднанням традиційних і модерних цінностей: з одного боку, зберігається значущість сім'ї та міжособистісних відносин, з іншого – посилюється орієнтація на самореалізацію, автономію та професійний розвиток. Це свідчить про трансформацію ціннісної системи молоді в умовах сучасного суспільства.

По-третє, встановлено, що молодь виступає активним суб'єктом соціальних змін, зокрема у сфері гендерної рівності. Її участь у феміністичних ініціативах в Україні набуває різноманітних форм – від громадського та правозахисного активізму до цифрових і культурних практик. Така діяльність не лише сприяє поширенню феміністичних ідей, але й формує громадянську позицію, соціальну відповідальність та навички колективної дії.

По-четверте, особливості молодіжної участі у феміністичних рухах визначаються її гнучкістю, мережевим характером і орієнтацією на цінності рівності та соціальної справедливості. Важливу роль у цьому процесі відіграють цифрові технології, які розширюють можливості комунікації та мобілізації молоді. Водночас існують і певні виклики, зокрема вплив гендерних стереотипів, фрагментарність ініціатив та недостатня інституційна підтримка.

Отже, молодь у сучасному українському суспільстві виступає не лише об'єктом соціалізації, але й активним суб'єктом трансформаційних процесів. Її ціннісні орієнтації та форми соціальної активності, зокрема у феміністичному русі, відображають глибші зміни у структурі суспільства та є

важливим ресурсом подальшого розвитку демократичних і рівноправних відносин.

РОЗДІЛ 3. СОЦІОЛОГІЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ ФЕМІНІСТИЧНИХ ІДЕЙ НА СУЧАСНУ УКРАЇНСЬКУ МОЛОДЬ

3.1. Програма соціологічного дослідження впливу феміністичних ідей на молодь

Актуальність дослідження впливу феміністичних ідей на молодь зумовлена активними соціокультурними трансформаціями сучасного суспільства, зміною традиційних гендерних моделей та зростанням ролі молоді як активного суб'єкта суспільних змін. У сучасних умовах феміністичний дискурс дедалі більше інтегрується у публічний простір через освітнє середовище, соціальні мережі, громадські ініціативи та цифрові медіа. Це сприяє поширенню ідей гендерної рівності, переосмисленню соціальних ролей і трансформації системи цінностей молодого покоління.

Теоретичний аналіз, здійснений у попередніх розділах роботи, засвідчив, що молодь є однією з найбільш чутливих до соціальних змін груп населення. Саме у молодіжному середовищі найактивніше формуються нові моделі поведінки, ціннісні орієнтації та світоглядні установки. Водночас ставлення молоді до фемінізму є неоднозначним: поряд із підтримкою принципів рівності продовжують існувати стереотипні уявлення щодо ролі жінок і чоловіків. У зв'язку з цим виникає необхідність проведення емпіричного соціологічного дослідження, спрямованого на виявлення особливостей сприйняття феміністичних ідей сучасною молоддю.

Метою дослідження є виявлення особливостей впливу феміністичних ідей на ціннісні орієнтації, соціальні установки та поведінкові практики сучасної молоді.

Для реалізації поставленої мети передбачається виконання таких завдань:

1. визначити рівень обізнаності молоді щодо феміністичних ідей;
2. дослідити ставлення молоді до фемінізму та гендерної рівності;
3. проаналізувати вплив феміністичних ідей на систему цінностей молоді;
4. виявити основні чинники формування гендерних установок;
5. визначити роль освіти, медіа та соціальних мереж у поширенні феміністичних ідей;
6. оцінити рівень залученості молоді до феміністичних ініціатив та форм громадянської активності.

Об'єктом дослідження виступає сучасна молодь як соціальна група.

Предметом дослідження є вплив феміністичних ідей на ціннісні орієнтації, соціальні установки та поведінкові практики молоді.

У межах дослідження передбачається перевірка таких гіпотез:

1. молодь загалом позитивно ставиться до принципів гендерної рівності;
2. рівень підтримки феміністичних ідей залежить від рівня освіти та інформаційної обізнаності;
3. соціальні мережі є одним із ключових джерел формування уявлень молоді про фемінізм;
4. молодь підтримує ідеї рівності, однак частково зберігає традиційні гендерні стереотипи;
5. рівень практичної участі молоді у феміністичних ініціативах є нижчим, ніж рівень декларативної підтримки гендерної рівності.

Для проведення дослідження використано кількісний метод збору соціологічної інформації – анкетне опитування. Вибір саме цього методу зумовлений його ефективністю у вивченні соціальних установок, ціннісних орієнтацій та громадської думки. Анкетування дозволяє отримати стандартизовані дані від значної кількості респондентів, забезпечити анонімність відповідей та підвищити рівень щирості учасників дослідження.

Дослідження передбачає проведення онлайн-опитування із використанням електронної анкети. Такий формат є доцільним з огляду на високий рівень цифрової активності молоді та широке використання нею соціальних мереж і онлайн-комунікації. Онлайн-формат також забезпечує оперативність збору інформації та зручність для респондентів.

Генеральною сукупністю дослідження є молодь віком від 18 до 30 років. Саме ця вікова категорія характеризується активним процесом соціалізації, формуванням ціннісних орієнтацій і громадянської позиції.

Тип вибірки – комбінована (квотно-стихійна). Формування вибіркової сукупності передбачає врахування таких критеріїв:

- вік респондентів;
- стать;
- рівень освіти.

Обсяг вибірки становить 30 осіб, що дозволить отримати узагальнену інформацію щодо ставлення молоді до феміністичних ідей та виявити основні тенденції у молодіжному середовищі.

Основним інструментом збору емпіричної інформації виступає анкета, яка складається з кількох логічно пов'язаних змістових блоків.

Перший блок анкети спрямований на отримання соціально-демографічної інформації про респондентів. До нього включено питання щодо віку, статі, рівня освіти та інших характеристик, необхідних для подальшого порівняльного аналізу.

Другий блок присвячений визначенню рівня обізнаності молоді щодо феміністичних ідей. Питання цього блоку дозволяють з'ясувати, наскільки респонденти знайомі з поняттям «фемінізм», як вони його розуміють та з яких джерел отримують інформацію про гендерну проблематику.

Третій блок анкети спрямований на дослідження ставлення молоді до фемінізму та гендерної рівності. У межах цього блоку передбачається визначення рівня підтримки принципів рівності, оцінка ставлення до гендерних ролей та виявлення поширених стереотипів.

Четвертий блок присвячений аналізу ціннісних орієнтацій молоді. Респондентам пропонується визначити найбільш важливі для них життєві цінності, серед яких свобода, самореалізація, сім'я, освіта, матеріальна стабільність та рівність. Це дозволяє простежити взаємозв'язок між ціннісними установками молоді та її ставленням до феміністичних ідей.

П'ятий блок анкети спрямований на визначення рівня соціальної активності молоді та її участі у громадських чи інформаційних ініціативах, пов'язаних із гендерною тематикою. Особлива увага приділяється ролі соціальних мереж і цифрового активізму як сучасних форм молодіжної участі.

Після завершення збору емпіричної інформації передбачається застосування методів описової статистики та порівняльного аналізу. Аналіз результатів дозволить виявити взаємозв'язки між рівнем обізнаності молоді, її ціннісними орієнтаціями, соціальними характеристиками та ставленням до феміністичних ідей.

Очікується, що результати дослідження дадуть змогу:

- визначити рівень поширення феміністичних ідей у молодіжному середовищі;
- виявити особливості сприйняття молоддю гендерної рівності;
- проаналізувати вплив цифрового середовища на формування гендерних установок;
- дослідити зв'язок між ціннісними орієнтаціями молоді та підтримкою феміністичних ідей;
- оцінити рівень молодіжної активності у сфері гендерної проблематики.

Отже, запропонована програма соціологічного дослідження створює методологічну основу для комплексного аналізу впливу феміністичних ідей на сучасну молодь. Її реалізація дозволить отримати емпірично обґрунтовані результати щодо особливостей формування гендерних установок молодого покоління та поглибити розуміння сучасних соціокультурних процесів у молодіжному середовищі.

3.2. Аналіз результатів соціологічного дослідження та їх інтерпретація

У межах дослідження було проведено анкетне опитування молоді з метою визначення особливостей сприйняття феміністичних ідей, ставлення до гендерної рівності та факторів, які впливають на формування гендерних установок. В опитуванні взяли участь 30 респондентів віком від 18 до 30 років. Найбільшу частку опитаних становили молоді люди віком 18-20 років (13 осіб), що свідчить про переважання студентської молоді у вибірці. За статтю респонденти розподілилися таким чином: 19 жінок і 11 чоловіків.

Результати дослідження показали достатньо високий рівень обізнаності молоді щодо поняття «фемінізм». Так, 20 респондентів зазначили, що знайомі з цим поняттям, ще 5 – частково обізнані, і лише 5 осіб відповіли негативно. Це свідчить про те, що феміністична проблематика є присутньою в сучасному інформаційному просторі та відома більшості молодих людей.

Аналіз відповідей на питання щодо розуміння поняття «фемінізм» засвідчив, що переважна частина молоді асоціює його передусім із боротьбою за рівні права жінок і чоловіків, забезпеченням гендерної рівності та захистом прав жінок. Водночас окремі відповіді містили стереотипні або спрощені уявлення про фемінізм, що свідчить про неоднорідність рівня обізнаності молоді щодо змісту цього поняття.

Ставлення молоді до фемінізму виявилось переважно нейтральним або позитивним. Найбільша кількість респондентів (11 осіб) обрали нейтральну позицію, 8 осіб зазначили переважно позитивне ставлення, а 6 – повністю позитивне. Водночас негативне ставлення продемонстрували лише 5 респондентів. Отримані результати свідчать про відсутність різко негативного сприйняття феміністичних ідей серед молоді та поступове формування толерантнішого ставлення до гендерної проблематики.

Важливим показником стало ставлення молоді до гендерної рівності. Рівна кількість опитаних (по 11 осіб) повністю підтримують або частково підтримують ідею гендерної рівності. Лише 7 респондентів не підтримують її. Це свідчить про те, що ідеї рівності поступово інтегруються у систему цінностей молодого покоління, хоча частина респондентів продовжує орієнтуватися на традиційні соціальні установки.

Дослідження показало, що значна частина молоді визнає існування гендерної нерівності у сучасному українському суспільстві. Таку позицію висловили 13 респондентів, ще 7 осіб зазначили, що нерівність існує частково. Водночас 9 опитаних не вбачають наявності гендерної нерівності. Це підтверджує неоднозначність суспільного сприйняття гендерної проблематики та різний рівень чутливості молоді до проявів дискримінації.

Серед сфер, у яких гендерна нерівність проявляється найбільше, респонденти найчастіше називали політику, сімейні відносини, оплату праці та кар'єрний розвиток. Це свідчить про усвідомлення молоддю існування структурних дисбалансів у сфері професійної реалізації та суспільного представництва.

Отримані результати також дозволили визначити основні джерела формування уявлень молоді про фемінізм. Найчастіше респонденти називали соціальні мережі, інтернет-видання та освітнє середовище. Водночас результати показали суперечливу оцінку впливу соціальних мереж: 15 респондентів зазначили, що соціальні мережі не впливають на їхнє ставлення до гендерної рівності, тоді як 11 осіб визнали наявність такого впливу. Це свідчить про складний характер взаємодії молоді з цифровим інформаційним середовищем.

Аналіз відповідей щодо ціннісних орієнтацій показав, що для сучасної молоді найбільш важливими є матеріальна стабільність, самореалізація, освіта, свобода та сім'я. Такі результати свідчать про поєднання прагматичних і гуманістичних цінностей, а також про гібридний характер сучасної

молодіжної системи цінностей, у якій поєднуються традиційні та модерні орієнтації.

Більшість респондентів погодилися з твердженням, що жінки й чоловіки повинні мати рівні можливості у всіх сферах суспільного життя. Також значна частина молоді визнала існування стереотипів щодо ролі жінок і чоловіків у суспільстві. Це свідчить про поступове формування критичного ставлення до традиційних моделей гендерної взаємодії.

Дослідження показало, що рівень практичної участі молоді у гендерних ініціативах залишається відносно невисоким. Лише 14 респондентів зазначили, що брали участь у заходах або ініціативах, пов'язаних із гендерною тематикою. Найпоширенішими формами участі були онлайн-активність, освітні заходи та інформаційні кампанії. Це підтверджує тенденцію до зростання ролі цифрового активізму серед молоді.

На питання щодо впливу феміністичних ідей на сучасну молодь 12 респондентів відповіли ствердно, ще 11 – частково погодилися з цим твердженням. Найчастіше молодь вказувала, що феміністичні ідеї сприяють свободі самовираження, формуванню поваги до рівності та переосмисленню соціальних ролей. Частина респондентів зазначала, що ці ідеї можуть викликати суперечки у суспільстві. Такі результати свідчать про неоднозначність сприйняття феміністичного дискурсу та його активну присутність у сучасному молодіжному середовищі.

Важливим результатом стало те, що більшість опитаних (17 осіб) підтримують необхідність більш активного обговорення питань гендерної рівності у закладах освіти. Це свідчить про суспільний запит молоді на поглиблення знань щодо гендерної проблематики та формування культури рівності.

Отже, результати проведеного дослідження підтверджують, що феміністичні ідеї поступово інтегруються у світогляд сучасної молоді та впливають на формування її соціальних установок і ціннісних орієнтацій. Водночас ставлення молоді до фемінізму залишається неоднорідним, що

пояснюється співіснуванням традиційних і модерних цінностей, різним рівнем поінформованості та впливом соціального середовища. Отримані результати також свідчать про зростання ролі цифрового простору у формуванні гендерних уявлень та трансформації форм молодіжної громадянської активності.

Висновки до розділу 3

У третьому розділі представлено програму соціологічного дослідження впливу феміністичних ідей на сучасну молодь та аналіз результатів анкетного опитування. У межах дослідження визначено рівень обізнаності молоді щодо феміністичних ідей, особливості ставлення до гендерної рівності, основні ціннісні орієнтації та чинники формування гендерних установок. Отримані результати засвідчили, що більшість молоді знайома з поняттям «фемінізм» і загалом позитивно або нейтрально ставиться до ідей гендерної рівності. Водночас частина респондентів продовжує сприймати фемінізм через призму стереотипних уявлень, що свідчить про неоднорідність рівня гендерної обізнаності молодого покоління.

Результати дослідження підтвердили, що феміністичні ідеї поступово інтегруються у систему цінностей сучасної молоді та впливають на формування її соціальних установок і моделей поведінки. Найбільш значущими цінностями для молоді виявилися самореалізація, освіта, свобода, сім'я та матеріальна стабільність, що свідчить про поєднання модерних і традиційних орієнтацій. Дослідження також показало важливу роль соціальних мереж і цифрового простору у формуванні уявлень молоді про гендерну рівність та підтвердило зростання значення онлайн-активності як форми молодіжної громадянської участі.

ВИСНОВКИ

Дипломне дослідження присвячене комплексному вивченню впливу феміністичних ідей на сучасну українську молодь. У процесі роботи проаналізовано теоретичні засади фемінізму, основні напрями феміністичної думки, особливості гендерної рівності та трансформації соціальних ролей у сучасному суспільстві, а також специфіку сприйняття феміністичних ідей молоддю та форми її громадської активності у сфері гендерної проблематики.

У процесі дослідження було сформульовано такі загальні висновки:

1. Встановлено, що фемінізм є складним соціокультурним і політичним явищем. У ньому поєднано як суспільний рух, так і систему теоретичних концепцій, спрямованих на аналіз і подолання гендерної нерівності. Історичний розвиток феміністичної думки свідчить про поступове розширення проблематики: від боротьби за формально-правову рівність жінок у межах першої хвилі до аналізу структурних, культурних і символічних механізмів дискримінації у сучасних напрямках фемінізму. Сучасна феміністична теорія виходить за межі вузького трактування прав жінок і функціонує як універсальна методологія дослідження соціальної нерівності, владних відносин та механізмів соціального виключення.

2. З'ясовано, що сучасні напрями феміністичної думки – ліберальний, радикальний, соціалістичний, культурний, постструктуралістський, постколоніальний та інтерсекційний – по-різному пояснюють природу гендерної нерівності та пропонують різні підходи до її подолання. У той же час усі ці підходи об'єднує критичний аналіз патріархальних структур і прагнення до забезпечення рівних можливостей незалежно від статі. Особливо важливим є інтерсекційний підхід, який дозволяє аналізувати гендерну нерівність у взаємозв'язку з іншими формами соціальної диференціації – класовою, етнічною, культурною чи віковою.

3. Гендерна рівність у сучасному суспільстві є не лише правовим принципом, але й важливим показником рівня демократичного розвитку та

соціальної модернізації. Вона передбачає не лише формальне закріплення рівних прав, а й реальний доступ жінок і чоловіків до ресурсів, можливостей, участі у прийнятті рішень та соціальної самореалізації. Аналіз сучасних міжнародних і українських досліджень з цієї тематики показав, що, попри позитивні зміни у сфері законодавства та державної політики, гендерна нерівність продовжує проявлятися у сфері зайнятості, оплати праці, політичного представництва, розподілу неоплачуваної праці та доступу до соціальних ресурсів.

4. Трансформація гендерних ролей у сучасному суспільстві має суперечливий характер. З одного боку, спостерігається розширення соціальних можливостей жінок, зростання їхньої участі у професійній, політичній та громадській сферах, а також поступове переосмислення традиційних моделей сімейних відносин. З іншої сторони – у суспільній свідомості продовжують зберігатися стійкі гендерні стереотипи, які підтримують традиційний розподіл ролей між жінками і чоловіками. Це свідчить про нерівномірність соціокультурних змін та співіснування модерних і традиційних моделей гендерної взаємодії.

5. Проведене соціологічне дослідження показало, що більшість опитаних молодих людей знайомі з поняттям фемінізму та загалом позитивно або нейтрально ставляться до феміністичних ідей. Респонденти переважно пов'язують фемінізм із забезпеченням рівних прав і можливостей жінок та чоловіків, хоча частина молоді продовжує сприймати його через поширені суспільні стереотипи. Це свідчить про поступове поширення гендерно чутливих поглядів у молодіжному середовищі.

6. За результатами опитування встановлено, що молодь загалом підтримує принципи гендерної рівності та визнає наявність гендерної нерівності насамперед у сферах оплати праці, професійної реалізації, політики та сімейних відносин. У той же час у відповідях респондентів простежується поєднання егалітарних поглядів із окремими традиційними уявленнями про

соціальні ролі жінок і чоловіків, що підтверджує суперечливий характер сучасних ціннісних трансформацій.

7. Основними джерелами формування уявлень молоді про фемінізм є соціальні мережі, інтернет-ресурси та освітнє середовище. Встановлено, що цифровий простір відіграє важливу роль у поширенні ідей гендерної рівності, хоча вплив онлайн-середовища на формування світоглядних позицій молоді залишається неоднозначним.

8. Аналіз отриманих даних показав, що найбільш значущими цінностями для молоді є самореалізація, освіта, свобода, сім'я та матеріальна стабільність. Підтримка ідей гендерної рівності найчастіше поєднується з орієнтацією на особистісний розвиток, автономію та рівність можливостей, що свідчить про поступову інтеграцію феміністичних цінностей у світогляд молодого покоління.

9. Рівень практичної участі молоді у феміністичних ініціативах залишається відносно невисоким. Найпоширенішими формами залучення є онлайн-активність, участь в інформаційних кампаніях та освітніх заходах. Це свідчить про трансформацію моделей громадянської участі та зростання ролі цифрового активізму у молодіжному середовищі.

10. Результати проведеного авторського соціологічного дослідження підтвердили висунуті гіпотези щодо позитивного ставлення більшості молоді до принципів гендерної рівності, значного впливу цифрового середовища на формування гендерних установок та збереження окремих традиційних гендерних стереотипів. На основі отриманих даних можна стверджувати, що феміністичні ідеї поступово інтегруються у систему цінностей сучасної української молоді та впливають на формування її соціальних установок і моделей поведінки.

Загалом проведене дослідження підтвердило, що феміністичні ідеї поступово інтегруються у світогляд сучасної української молоді та впливають на трансформацію соціальних установок і моделей поведінки. Разом із тим цей процес має складний і неоднорідний характер, оскільки відбувається в умовах

співіснування традиційних культурних норм і модерних демократичних цінностей. Це визначає необхідність подальших наукових досліджень гендерної проблематики. Важливе місце має також розвиток освітніх, просвітницьких і соціокультурних практик, спрямованих на формування гендерної культури, подолання дискримінаційних стереотипів та утвердження принципів рівності у сучасному українському суспільстві.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Балакірєва, О., Дмитрук Д. (2013) Основні пріоритети соціальної політики очима населення України. *Український соціум*, 3, 143-156. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Usoc_2013_3_15

Бибик, Д. (2022). Ціннісні орієнтації студентської молоді України в умовах воєнного стану. Теоретичні та методичні проблеми виховання дітей та молоді. 26 (1), 43-54. <https://doi.org/10.32405/2308-3778-2022-26-1-43-54>

Головаха, Є. І., & Паніна, Н. В. (2008). *Українське суспільство 1992–2008: соціологічний моніторинг*. Київ: Інститут соціології НАН України.

Грабовська, І. (2012) Репрезентація архетипів у гендерних стереотипах української культури. Київ: ПП Лисенко М. М., 196. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/ukr0000022184>

Гундорова Т. (2002) *Femina Melancholica: стаття і культура в гендерній утопії Ольги Кобилянської*. К.: Критика, 272. URL: https://genderindetail.org.ua/netcat_files/57/65/kniga_Gundorova_Femina_melancholica_Stat_kul_tura_v_gendern_y_uto_p_Ol_gi_Kobilyans_ko_.pdf

Кісь, О. (2012) Жінка в традиційній українській культурі другої половини XIX – початку XX ст. Львів: Інститут народознавства НАН України. 76-233. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/ukr0000024325>

Кісь, О. (ред.). (2017). *Українські жінки у горнілі модернізації*. Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля». URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/ukr0000018902>

Коломієць, Т., Степанюк, І. (2025) Гендерні аспекти профспілкового лідерства: виклики і перспективи. Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». Політологія. Соціологія. Право. 3(67). 38-47. URL: <https://visnyk-ppsp.kpi.ua/article/view/343383/331244>

Коломієць, Т. (2019) Подолання гендерної асиметрії як механізм регулювання соціальних конфліктів українського суспільства. Вісник

Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». Політологія. Соціологія. Право. 3(43). 74-79. URL: <https://visnyk-psp.kpi.ua/article/view/195641/195986>

Лібанова, Е. М. (ред.). (2010). *Молодь та молодіжна політика в Україні: соціально-демографічні аспекти*. Київ: Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи НАН України. URL: <https://ukraine.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/Youth%20and%20Youth%20Policy%20-%20Demo%20Aspects%20%28UA%29.pdf>

Марценюк, Т. (2017) Гендер для всіх. Виклик стереотипам. Київ: Основи. 254. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/12117>

Подоланчук Д.С. (2020) Ціннісні орієнтації студентської молоді як предмет соціально-психологічного дослідження. Габітус, 19, 263-270. URL: <https://doi.org/10.32843/2663-5208.2020.19.46>

Сокурянська Л.Г. (2011) Вступ до соціології. Навчальний посібник. Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 206. URL: <https://ekhnuir.karazin.ua/handle/123456789/8755>

Сокурянська Л.Г. (2017) Молодь у суспільстві нерівних: ризики та можливості самореалізації. Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія «Соціологічні дослідження сучасного суспільства: методологія, теорія, методи», 39, 327–331. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhISD_2017_39_48

Стрельник, О. (2017) Турбота як робота: материнство в Україні. URL: <https://life.pravda.com.ua/society/2017/06/17/224736/>

Центр Разумкова. (2016). *Гендерна рівність і розвиток: погляд у контексті європейської стратегії України*. URL: <https://razumkov.org.ua/upload/Gender-FINAL-S.pdf>

Arnett, J. J. (2014) *Emerging Adulthood: The Winding Road from the Late Teens Through the Twenties*, 2nd edn. New York, 2014; online edn, Oxford Academic, 23 Oct. 2014. URL: <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199929382.001.0001>

Butler, J. (1990). *Gender trouble: Feminism and the subversion of identity*. Routledge. 256 p. URL: https://selforganizedseminar.wordpress.com/wp-content/uploads/2011/07/butler-gender_trouble.pdf

Chamberlain, P. (2017). *The feminist fourth wave: Affective temporality*. Palgrave Macmillan. URL: <https://doi.org/10.1007/978-3-319-53682-8>

Connell, R. W. (2009). *Gender: In world perspective* (2nd ed.). Polity Press. 180. URL: https://books.google.com.ua/books/about/Gender.html?id=3CUwJ5MvnaIC&redir_esc=y

Crenshaw, K. (1991). *Mapping the margins: Intersectionality, identity politics, and violence against women of color*. Stanford Law Review, 43(6), 1241-1299. URL: <https://doi.org/10.2307/1229039>

DuBois, E. C. (1998). *Woman suffrage and women's rights*. New York University Press. 309 p. URL: <https://books.google.co.ls/books?id=hGcVCgAAQBAJ&printsec=frontcover#v=onepage&q&f=false>

Ehrenreich, B. (1976). What is socialist feminism? In B. Ehrenreich (Ed.), *Capitalist patriarchy and the case for socialist feminism* (pp. 5–17). Monthly Review Press. URL: <https://www.marxists.org/subject/women/authors/ehrenreich-barbara/socialist-feminism.htm>

Freedman, E. B. (2002). *No turning back: The history of feminism and the future of women*. Ballantine Books. URL: <https://www.jstor.org/stable/25149548>

Furlong, A. (2013). *Youth studies: An introduction*. Routledge. URL: https://books.google.com.ua/books/about/Youth_Studies.html?id=1cUNLk3yXzUC&redir_esc=y

Global Gender Gap Report 2023. World Economic Forum (2023). URL: https://www.weforum.org/publications/global-gender-gap-report-2023/economy-profiles-5932ef6d39/?gad_source=1&gad_campaignid=22228224717&gbraid=0AAAAAoVy5F44-PvBbd3caTCak6IIPJhkp&gclid=CjwKCAjwhe3OBhABEiwA6392zCJu-

E5ZlRXrb2NOP9rykfQE2bWQNrlE1OeAnLfgeGOdTgcmvX09qBoCGdYQAvD
BwE

Hrycak, A. (2006) *Foundation Feminism and the Articulation of Hybrid Feminisms in Post-Socialist Ukraine*. *East European Politics and Societies*. 20 (1). URL: <https://doi.org/10.1177/0888325405284249>

Inglehart, R., & Welzel, C. (2005). *Modernization, cultural change and democracy*. Cambridge University Press. URL: https://www.researchgate.net/publication/230557603_Modernization_Cultural_Change_and_Democracy_The_Human_Development_Sequence

Kis, O. (2020). *Survival as victory: Ukrainian women in the Gulag*. Harvard Ukrainian Research Institute. 652. URL: https://books.google.com.ua/books?hl=uk&lr=&id=ahNgEAAAQBAJ&oi=fnd&pg=PP1&ots=O_tV5vi3SY&sig=Bxf-rZTE1KLSNXbfe4ktSoPqRDo&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false

Martsenyuk T. (2015) *Gender Issues in Ukraine: Were the EuroMaidan Protests Patriarchal or Egalitarian? Anti-Gender Movements on the Rise? Strategising for Gender Equality in Central and Eastern Europe*. Berlin Heinrich Böll Foundation. 73-81. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/4171>

Martsenyuk, T. (2016) *Gender equality situation in Ukraine: challenges and opportunities*. *Gender Equality Policies and eu Integration - experience of Visegrad for EaP Countries*. 203-225. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/items/629ce7e9-e6b3-46fb-8fd4-e124937ecc24>

Ministry of Economy of Ukraine. (2025). *Збір гендерних аспектів (липень 2025)*. URL: https://www.mev.gov.ua/sites/default/files/2025-08/zbir-gendernikh-aspektiv-_lipen-2025.pdf

Mitchell, J. (1975). *Psychoanalysis and feminism*. Pantheon Books. URL: <https://archive.org/details/psychoanalysisfe00mitcrich>

Mohanty, C. T. (2003). *Feminism without borders: Decolonizing theory, practicing solidarity*. Duke University Press. URL: <https://hamtramckfreeschool.wordpress.com/wp->

[content/uploads/2014/05/mohanty-chandra-feminism-without-borders-decolonizing-theory-practicing-solidarity.pdf](#)

Munro, E. (2013). Feminism: A fourth wave? *Political Insight*, 4(2), 22–25.
URL: <https://doi.org/10.1111/2041-9066.12021>

OECD. (2021). *Youth and COVID-19: Response, recovery and resilience*.
URL: https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports_/2020/06/youth-and-covid-19-response-recovery-and-resilience_6f129a50/c40e61c6-en.pdf

Offen, K. (2000). *European feminism, 1700–1950: A political history*. Stanford University Press.
URL: https://books.google.com.ua/books/about/European_Feminisms_1700_1950.html?id=snlkEXmo_mYC&redir_esc=y

Tong, R. (2013). *Feminist thought: A more comprehensive introduction* (4th ed.). Westview Press. 538. URL: <https://doi.org/10.4324/9781003016939>

UN Women. (2020). *Gender equality: Women's rights in review 25 years after Beijing*. United Nations Women. URL: <https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2020/03/womens-rights-in-review>

UNFPA Ukraine. (2018). *Сучасне уявлення про маскулінізм: ставлення чоловіків до гендерних стереотипів і насильства щодо жінок*. URL: https://ukraine.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/%D0%A1%D1%83%D1%87%D0%B0%D1%81%D0%BD%D0%B5%20%D1%80%D0%BE%D0%B7%D1%83%D0%BC%D1%96%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20%D0%BC%D0%B0%D1%81%D0%BA%D1%83%D0%BB%D1%96%D0%BD%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%96_%D0%97%D0%B2%D1%96%D1%82%20%D0%B4%D0%BE%D1%81%D0%BB%D1%96%D0%B4%D0%B6%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F.pdf

Walby, S. (1990). *Theorizing patriarchy*. Blackwell. URL: https://openaccess.city.ac.uk/id/eprint/21680/1/1990_Walby_Theorising_Patriarchy_book_Blackwell.pdf

Walby, S. (2005). Gender mainstreaming: Productive tensions in theory and practice. *Social Politics: International Studies in Gender, State & Society*, 12(3), 321–343.

World Economic Forum. (2025). *Global Gender Gap Report 2025*. <https://www.weforum.org/reports/global-gender-gap-report-2025/>

World Health Organization (2009). *Women and health: Today's evidence tomorrow's agenda*. World Health Organization. URL: <https://screening.iarc.fr/doc/Womenandhealthreport.pdf>